

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В
БАНКАХ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
КОШТІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

2 курсу денної форми навчання

УШКВАРОК Ростислав Юрійович

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент

МАРУШКО Надія Семенівна

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент

кафедри обліку і аудиту ЛНУ ім.

Франка

КРІЛЬ Ярослава Ярославівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„___” _____ 202_ р., протокол № _____

завідувач кафедри фінансів та обліку,

_____

(підпис)

_____

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2022

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

_____ Степан

МЕЛЬНИК

«01» липня 2022 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
УШКВАРКА Ростислава Юрійовича**

1. Тема роботи **«Організація первинного фінансового моніторингу в банках України як засіб запобігання легалізації коштів отриманих злочинним шляхом»**
керівник роботи **МАРУШКО Надія Семенівна, кандидат економічних наук, доцент**
затверджені наказом ЛьвДУВС від **«30» червня 2022 р. № 638 о/с**
2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи **«05» грудня 2022 р.**
3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом в банках України, літературні джерела із зазначеної тематики, статистичні та аналітичні дані.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Визначити особливості функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, дослідити загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках, обґрунтувати особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків, провести оцінку сучасних методів та моделей організації первинного фінансового моніторингу в банках України, здійснити аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України, виявити особливості організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках України, провести дослідження розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України, побудувати ефективну систему внутрішнього контролю як напряму вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України як засобу запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.
5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Схеми легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, Нормативно-правове забезпечення фінансового моніторингу в банківській системі України, Принципи організації механізму первинного фінансового моніторингу в банку, Складові механізму первинного фінансового моніторингу в банку, Процедура виявлення серед клієнтів банку осіб, причаснику відмиванні грошей та фінансування тероризму, динаміка регулятивного капіталу (нормативу Н1) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр., динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр., Динаміка нормативу достатності основного капіталу (Н3) по банківській системі України

в цілому за 2019-2021 рр., динаміка стану виконання нормативів миттєвої ліквідності (Н4) поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) по банківській системі за період 2019-2021 рр., динаміка стану виконання нормативів кредитного ризику банків за період 2019-2021 рр., динаміка стану виконання банками України нормативів інвестування за період 2019-2021 рр., динаміка інформування про фінансові операції протягом 2017-2021 рр., динаміка кількості повідомлень про фінансові операції, взятих Держфінмоніторингом на облік протягом 2017-2021 рр., динаміка інформування про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2017-2021 рр., дані, отриманні Державною службою фінансового моніторингу України, стосовно фінансових операцій в розрізі ознак фінансового моніторингу за період 2017-2021 рр., фінансові операції банків, що найчастіше підлягають фінансовому моніторингу, показники оцінки фінансового стану банківського сектору економіки України у 2020 році, основні завдання проведення внутрішнього фінансового моніторингу на рівні банку, динаміка окремих показників фінансової інклюзії, система внутрішнього контролю діяльності банківської установи, функції новоствореної служби внутрішнього контролю для вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	МАРУШКО Н.С.		
2	МАРУШКО Н.С.		
3	МАРУШКО Н.С.		

7. Дата видачі завдання «01» липня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.08.2022	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2022	виконано
3	Написання другого розділу	25.09.2022	виконано
4	Написання третього розділу	10.10.2022	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	07.11.2022	виконано
6	Оформлення роботи	15.11.2022	виконано

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

УШКВАРОК Р.Ю.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

МАРУШКО Н. С.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

УШКВАРОК Р.Ю. Організація первинного фінансового моніторингу в банках України як засіб запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо організації первинного фінансового моніторингу в банках України як засобу запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. Проведено оцінку сучасних методів та моделей організації первинного фінансового моніторингу в банках України. Здійснено аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України. Проведено дослідження розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, організація первинного фінансового моніторингу, легалізація коштів одержаних злочинним шляхом, внутрішній контроль.

ANNOTATION

USHKVAROK R.Y. Organization of primary financial monitoring in Ukrainian banks as a means of preventing the legalization of proceeds from crime. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2022.

The qualifying work is devoted to the study of the theoretical foundations and the provision of practical recommendations for the organization of primary financial monitoring in Ukrainian banks as a means of preventing the legalization of proceeds from crime. An assessment of modern methods and models of organization of primary financial monitoring in Ukrainian banks was carried out. The analysis of regulatory requirements for the organization of primary financial monitoring in Ukrainian banks was carried out. Studies of the development of risk-based banking control in the system of primary financial monitoring in Ukrainian banks have been carried out.

Key words: financial monitoring, organization of primary financial monitoring, money laundering, internal control.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	10
1.1. Функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.....	10
1.2. Загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках.....	14
1.3. Особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків.....	16
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	23
2.1. Оцінка сучасних методів та моделей організації первинного фінансового моніторингу в банках України.....	23
2.2. Аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України.....	36
2.3. Особливості організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках України.....	41
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ.....	48
3.1. Розвиток ризик-орієнтованого контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України.....	48
3.2. Побудова ефективної системи внутрішнього контролю як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України.....	53
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У процесі динамічного розвитку банківської системи і використання новітніх фінансових технологій підвищує загальний рівень вразливості міжнародної фінансової системи і, як наслідок, загрожує національній безпеці кожної країни. Процеси глобалізації світової економіки, що тривають, призводять до багатьох проблем, зокрема, пов'язаних із протидією легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та ряду прогнозованих злочинів. Пошук та ліквідація схем відмивання грошей має стати основою спільної цілеспрямованої діяльності органів влади. Україна йде шляхом соціально-економічної трансформації, спрямованої на максимальну координацію фінансово-кредитних відносин провідних економік світу. Проблема боротьби з відмиванням грошей є надзвичайно актуальною для України, оскільки більша частина національного капіталу знаходиться за кордоном. Згодом цей капітал повернеться в Україну у вигляді іноземних інвестицій з відповідними «пільговими» умовами. Проблема створення цілісної системи фінансового моніторингу є актуальною і актуальною на сьогоднішній день; її вирішення може сприяти соціально-економічному розвитку країни, реформуванню бюджету та системи соціального забезпечення населення, ефективному використанню державного майна та забезпеченню належного рівня національної безпеки.

Особливості організації первинного фінансового моніторингу банків України для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом шляхом досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як О. В. Акімова, М. В. Бормотова, І. М. Гаєвський, Л. Г. Гулько, В. В. Коваленко, С. О. Левицька, О. О. Осадча, І. М. Патюта, М. О. Перепелиця, Т. О. Часова, Н. Р. Швець, Д. В. Шиян та інші, праці яких використано у даній роботі. Для написання кваліфікаційної роботи використано також чинну нормативно-правову базу України, аналітичні та статистичні дані Національного банку

України, дані Державної служби фінансового моніторингу, інформаційні ресурси всесвітньої мережі Інтернет. Однак, незважаючи на значну кількість праць присвячених сфері організації первинного фінансового моніторингу банків України для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом дане питання недостатньо розроблене та вимагає подальшого наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і практичних засад щодо організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких **завдань:**

- визначити особливості функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом;
- дослідити загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках;
- обґрунтувати особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків;
- провести оцінку сучасних методів та моделей організації первинного фінансового моніторингу в банках України;
- здійснити аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України;
- виявити особливості організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках України;
- провести дослідження розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України;
- побудувати ефективну систему внутрішнього контролю як напряму вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках

України як засобу запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Об'єктом дослідження є система організації первинного фінансового моніторингу банків України для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти розвитку національної системи організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу та аналізу. Метод моделювання застосовується у процесі розробки напрямів організації первинного фінансового моніторингу банків України для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння. Графічний і табличний методи застосовано при побудові рисунків і таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів:

– удосконалено напрями організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків як засобу запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. Дані методи дозволяють розвивати сучасне та свідоме правове суспільство, а також оприлюднювати викриті та виявлені способи легалізації доходів одержаним злочинним шляхом;

Основний зміст роботи. У першому розділі визначено теоретичні основи дослідження особливостей функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом; визначено загальні засади нормативно-правового

регулювання фінансового моніторингу в банках; обґрунтовано особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків.

Другий розділ розкриває сучасні методи та моделі організації первинного фінансового моніторингу в банках України. Зокрема, здійснено аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України та обґрунтовано особливості організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках України.

У третьому розділі розкрито особливості розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України. Побудовано ефективну систему внутрішнього контролю як напряму вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України як засобу запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 найменування на 7 сторінках), 6 додатків, розміщених на 6 сторінках. Загальний обсяг робота становить 76 сторінок, із них основний текст – 60 сторінок, які містять 2 таблиці та 17 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом

Національний банк України (НБУ) проводить перевірки відповідності та нагляд для запобігання відмиванню грошей у банківській системі України. Ми прагнемо зміцнити довіру населення до української банківської системи. НБУ є одним з органів в Україні, який здійснює перевірку відповідності. Комплаєнс – це діяльність, спрямована на виявлення незаконних доходів і боротьбу з фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ). Національний банк України встановлює вимоги щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, для банків і небанківських фінансових установ та контролює їх дотримання. Банки та небанківські фінансові установи перевіряють відповідність, перевіряючи особи клієнтів і аналізуючи їхні фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки повідомляють про це Держфінмоніторинг та українські правоохоронні органи. НБУ діє відповідно до рекомендацій FATF (Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення) [19, с. 34].

На даному етапі розвитку України окремого дослідження вимагає фінансовий моніторинг банківської системи. Термін «фінансовий моніторинг» є узагальненим поняттям процесу запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму [19, с. 34].

Відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, як суспільне явище існує дуже давно. Однак заходи щодо протидії відмиванню доходів

з'явилися значно пізніше. Сьогодні бізнесове середовище вже використовує чимало механізмів легалізації незаконно отриманих коштів. Утім, для недопущення таких дій створена та ефективно діє система фінансового моніторингу.

Загальні принципи для організації процесу управління механізмом фінансового моніторингу наведено на рис. 1.1.

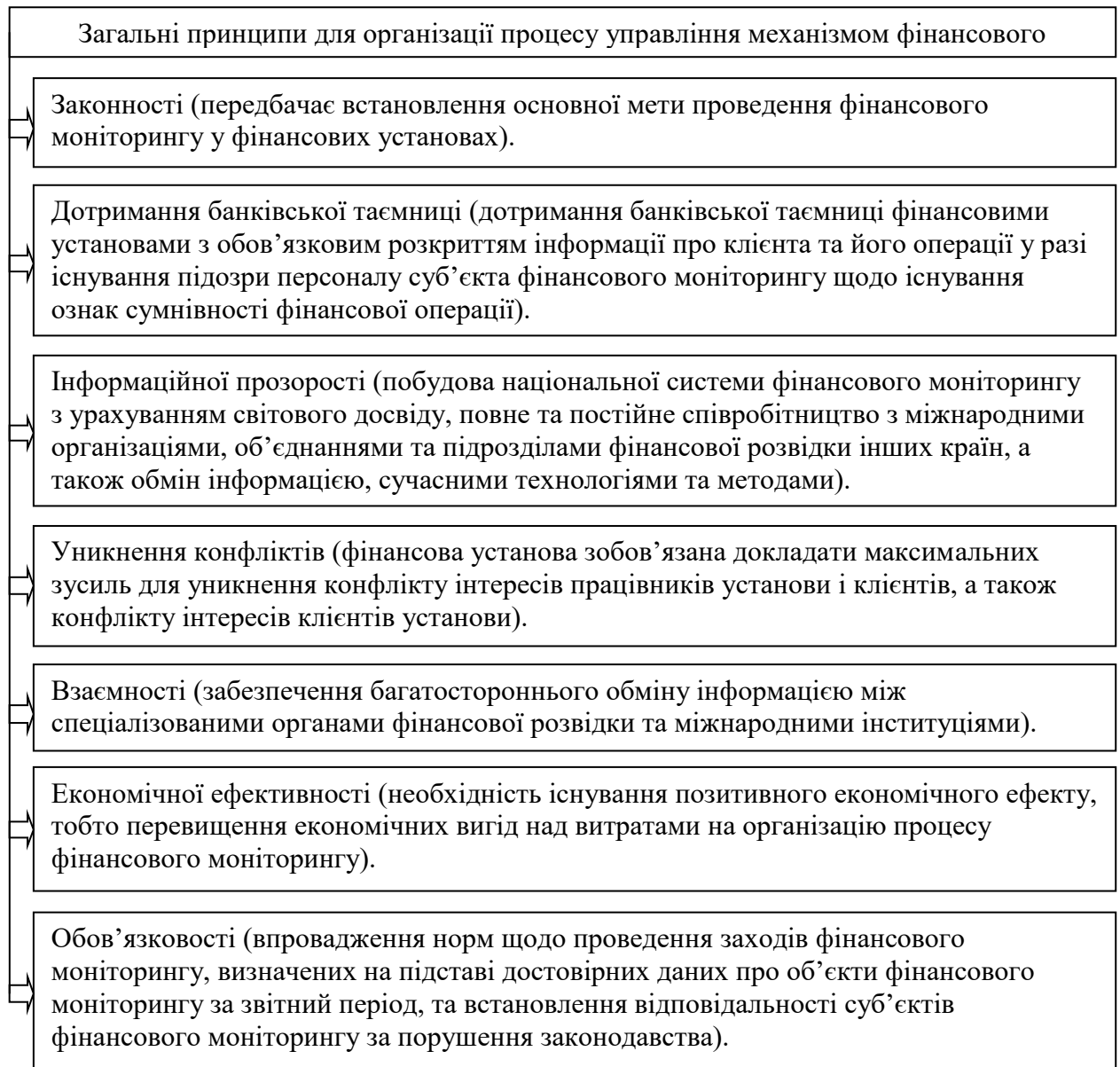

Рис. 1.1. Принципи організації механізму первинного фінансового моніторингу в банку

Джерело: складено автором за даними [21, с. 9]

Зазначимо, що для забезпечення стабільності банківського сектору та захисту інтересів вкладників в Україні діє система банківського нагляду Національного банку України. Загалом наглядовими органами Національного банку України розроблено систему моніторингу роботи банківського сектору та виявлення ризиків, пов'язаних з діяльністю банківських установ (рейтинги CAMELS, індикатори раннього реагування тощо). Водночас існує нагальна потреба у підвищенні прозорості банківських установ (щодо фінансового стану, результатів діяльності, структури власності), а також відкритості процесів прийняття рішень у фінансовому секторі [25, с. 56].

Розроблена на основі зазначених підходів структурно-логічна схема механізму первинного фінансового моніторингу банківської установи міститься в додатку А [3]. Варто зазначити, що банківський нагляд повинен вміти виявляти внутрішні проблеми банку. Це можуть бути шахрайські дії, порушення законів і правил тощо. Загалом можна сказати, що під час оцінки фінансового стану особливу увагу слід приділяти платоспроможності та ліквідності. У разі виникнення проблем у діяльності банків банківський нагляд може прийняти рішення про ряд радикальних заходів з метою втручання в діяльність проблемних банків.

Найбільш небезпечним є зрощення тіньового капіталу з державним апаратом. Посилюється вплив тіньового капіталу на різні сфери політичного життя, особливо на діяльність партій, народних обранців, регіональної влади, органів місцевого самоврядування та ЗМІ. Усе це підриває довіру до системних змін, міжнародний імідж держави, ставить під загрозу національну безпеку. Особливістю фінансового моніторингу є те, що він здійснюється на двох взаємопов'язаних рівнях: на першому збирається, обробляється, аналізується та перевіряється інформація про фінансові операції, а також органи фінансового моніторингу та інші організації (державний фінансовий моніторинг); на другому рівні здійснюються заходи щодо виявлення фінансових операцій, які можуть містити ризик відмивання

коштів (первинний фінансовий моніторинг, у тому числі обов'язковий та внутрішній фінансовий контроль) [16].

У сучасних умовах українська банківська система дещо стабілізувалася, зміни тривають. Корупція є найнебезпечнішим проявом опору грошовій реформі. Комерційний підкуп дозволяє злочинним групам використовувати роботу банків для відмивання злочинних доходів. По-перше, масове закриття банківських установ в Україні. Цю проблему можна вирішити шляхом переходу до політики злиття та поглинання банків. Далі йде криза недовіри клієнтів до банків, яка зараз відіграє ключову роль у забезпеченні безперебійної роботи банківського сектора. Тому вирішення цієї проблеми найближчим часом є першочерговим завданням як Національного банку України, так і керівництва окремих банків. По-друге, залишається відкритим питання про наявність значної частини проблемних активів банків; це потребує системних заходів з боку Національного банку України. Подальші дослідження можуть бути пов'язані з розробкою комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення функціонування банківської системи України на сучасному етапі. У банківській системі система протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, має бути побудована відповідно до міжнародних стандартів, з використанням міжнародного досвіду та на основі чинного законодавства. Проте недостатньо відслідковувати розвиток країн та набувати позитивного досвіду у сфері фінансового моніторингу. Світ потребує співпраці у розвитку інституційної інфраструктури запобігання криміналізації економіки шляхом легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлення сутності та складових цих механізмів, організації процесу їх взаємодії. Дискусійним залишається питання виокремлення політичної складової захисту високопосадовців, залучених до незаконних схем відмивання грошей, та визначення пропорційності збитків фінансовій системі [22, с. 98].

Отже, фінансовий моніторинг банківського сектору України пережив значні зміни з початку його становлення. В Україні система фінансового

моніторингу була створена порівняно недавно, тому її вивченню приділялося недостатньо уваги. Підвищена увага до питання підвищення ефективності фінансового моніторингу серед науковців і практиків значною мірою зумовлена його важливістю для забезпечення економічної безпеки держави.

1.2. Загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках

Банківський нагляд виступає найістотнішим елементом всієї сукупності наглядових функцій, виконуваних Національним Банком України [52]. Банки самостійно відповідають за забезпечення своєї фінансової стабільності та платоспроможності. Одночасно банки підлягають ретельному державному регулюванню. Якість законодавчих і нормативних актів може сприяти ефективній діяльності комерційних банків і викликати для них додаткові складнощі. Національний банк України в межах своїх повноважень, відповідно до положень Конституції України, Закону України «Про банки і банківську діяльність» [4], Закону України «Про Національний банк України» здійснює регулювання та банківський нагляд [5]. Основною метою фінансового моніторингу в банках, згідно статей Закону, є «стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку відносно безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках» [3].

У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.02.2019 № 361-IX (Закон про ПВК / ФТ) [3] трактується визначення «фінансового моніторингу» як сукупності заходів, які вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного і первинного фінансового моніторингу.

Захист фінансової стабільності є основною функцією сучасного центрального банку, який повинен обов'язково відігравати ключову роль у заходах щодо підтримання ліквідності та фінансової стійкості як банківської системи в цілому, так і окремих банків, в яких зосереджені найбільші інструменти впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. За умов, якщо центральний банк не відповідає за регулювання та нагляд за банками, його відповідальність за фінансову стабільність завжди вимагає співпраці з органами, у компетенції яких перебуває регулювання та нагляд за фінансовим сектором [19, с. 34].

Основні питання фінансового моніторингу банківської системи України визначаються низкою нормативно-правових документів, які можна поділити на три групи (Додаток А): міжнародні документи у сфері запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів та фінансування тероризму; національні законодавчі та нормативні акти; внутрішні нормативні документи банків.

У застосуванні інформаційно-аналітичних методів фінансового моніторингу в банках важливими є наявність на рівні кожного окремого банку розробленої стратегії системи ранньої діагностики кризових ситуацій, яка ґрунтується на використанні методів фінансової стійкості, прогнозуванні виникнення кризових явищ, оцінці якості активів та пасивів. Тому доцільно застосовувати різні методи як економіко-математичних моделей, так і коефіцієнтів чи рейтингових оцінок, які дають можливість завчасу виявити проблему задля попередження кризових явищ в банку [21, с. 9].

Отже, загалом побудова фінансового моніторингу в банках значною мірою визначається особливостями соціально-економічного та історичного розвитку країни, характером і традиціями банківської системи, політичними причинами. Однак попередженню та запобіганню кризових явищ в банківській системі повинен сприяти створений масив нормативно-правових актів, що регламентують вплив на кризові явища. Тому банківський нагляд повинен завжди виступати важливим стратегічним завданням для уряду,

центрального банку та менеджерів окремих банків та мати властивості, які б сприяли побудові ефективного фінансового механізму: гнучкого та адаптивного, здатного до диверсифікації та своєчасного ситуаційного реагування шляхом ефективного використання потенціалу банківських установ та технологій здійснення фінансового моніторингу в банках.

1.3. Особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків

Макроекономічні дисбаланси, що накопичилися за попередні роки, політична криза початку 2014 року, окупація Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей призвели до глибокої кризи економіки. Водночас падіння реального ВВП на 6,6% у 2014 році та на 9,8% у 2015 році супроводжувалося та посилювалося декількома хвилями значного знецінення гривні та банківською кризою, яка спричинила масовий відтік депозитів із банківської системи, залишивши банки-банкрути.

Реформа фінансового сектору України у 2014-2019 роках допомогла досягти макрофінансової стабілізації та зміцнила здатність регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти наслідкам криз. Реформа включена до комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, яку схвалили регулятори фінансового сектору. Метою реформи було подолання системних проблем фінансового сектору та створення повноцінного конкурентного ринкового середовища відповідно до норм Європейського Союзу (ЄС) [48]. Реформа переслідувала три основні цілі: забезпечення стабільності фінансового сектору, розбудова інституційної спроможності регуляторів та захист прав споживачів та інвесторів у фінансовому секторі. Стратегія є продовженням Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

Зміни до Закону України «Про Національний банк України», внесені у 2015 році, запровадили в законодавство України загальновизнаний принцип

незалежності центрального банку [5]. Ці зміни значно посилили інституційну, операційну, фінансову та персональну незалежність НБУ. У результаті були створені передумови для того, щоб центральний банк міг виконувати свій мандат, який полягає у забезпеченні стабільності національної валюти. Макроекономічній стабілізації сприяла переорієнтація монетарної політики на цільові показники інфляції та перехід до режиму плаваючого обмінного курсу. Фіскальна політика, яка також була зваженою, полягала в суттєвому скороченні дефіциту державного та квазідержавного секторів, поступовому зниженні рівня державного боргу та здійсненні середньострокового бюджетного планування. Було запроваджено нове ліберальне валютне регулювання, але певні валютні обмеження все ще діють.

Нова система валютного регулювання покликана дерегулювати інвестиції, полегшити транскордонні операції з іноземною валютою та розширити перелік доступних валютних операцій. З'явилися нові можливості: інвестиційні фонди-нерезиденти та компанії з управління активами, що діють від імені останніх, тепер можуть відкривати рахунки в українських банках; міжнародний депозитарій цінних паперів Clearstream підключений до інфраструктури українського фондового ринку [51].

Кінцевою метою НБУ у сфері валютного регулювання є зняття всіх існуючих обмежень і поступовий перехід до вільного руху капіталу. Досягнення цієї мети стане можливим за умови створення відповідних макроекономічних умов, запровадження законодавства для протидії розмиванню бази та переміщенню прибутку, а також приєднання України до міжнародної системи автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки. Зменшення частки запозичень в іноземній валюті та зниження доларизації кредитів і депозитів у банківській системі сприятиме підвищенню стабільності фінансового та корпоративного сегментів.

Механізм первинного фінансового моніторингу в банку складається з двох підсистем (рис. 1.2).

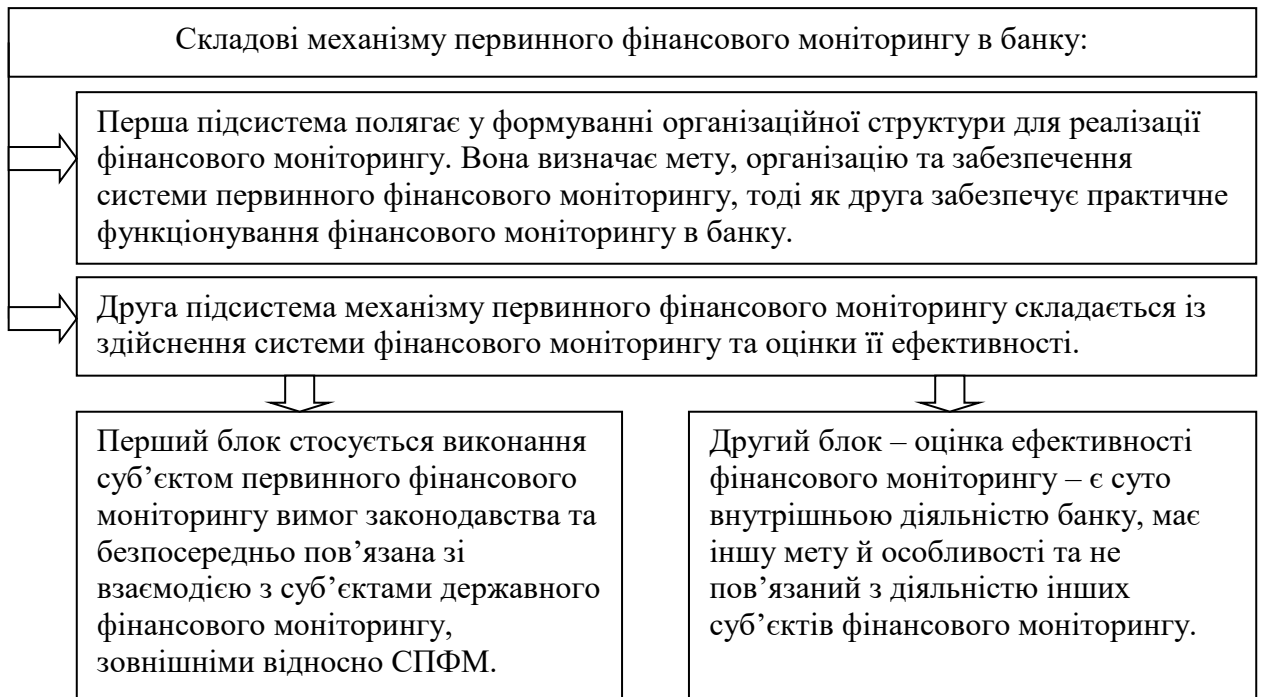

Рис. 1.2. Складові механізму первинного фінансового моніторингу в банку

Джерело: складено автором за даними [22, с. 67]

Основними проблемами фінансового моніторингу банків є: відсутність законодавчо визначених вимог до якості інформації про клієнтів; особи, які займаються легалізацією незаконних доходів, мають високу освіту, що значно полегшує їм проведення сумнівних операцій через банки; процес врегулювання відмови банку виконати сумнівну операцію [41].

В Україні було запроваджено нову систему оцінки банків, яка відповідає методології Європейського наглядового процесу перевірки та оцінки (SREP), разом із підходом до банківського нагляду, що базується на оцінці ризику. Рейтинги CAMELS були доповнені новим компонентом під назвою «Операційний ризик», а також оновленими критеріями рейтингу. Тепер банки складають свою фінансову звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Запроваджено такі системи: єдина операційно-інформаційна система неплатоспроможного банку, автоматизована система виплат вкладникам, система стрес-тестування та раннього попередження, а також повнофункціональна система розрахунку регулярних комісій, де комісії диференційовано з урахуванням ризиків

банків. Активи неплатоспроможних банків продаються на прозорих і конкурентних умовах через електронні майданчики [51].

Банк направляє в уповноважений орган повідомлення про таку операцію для отримання дозволу на її проведення або повідомлення про подальше зупинення (рис. 1.3).

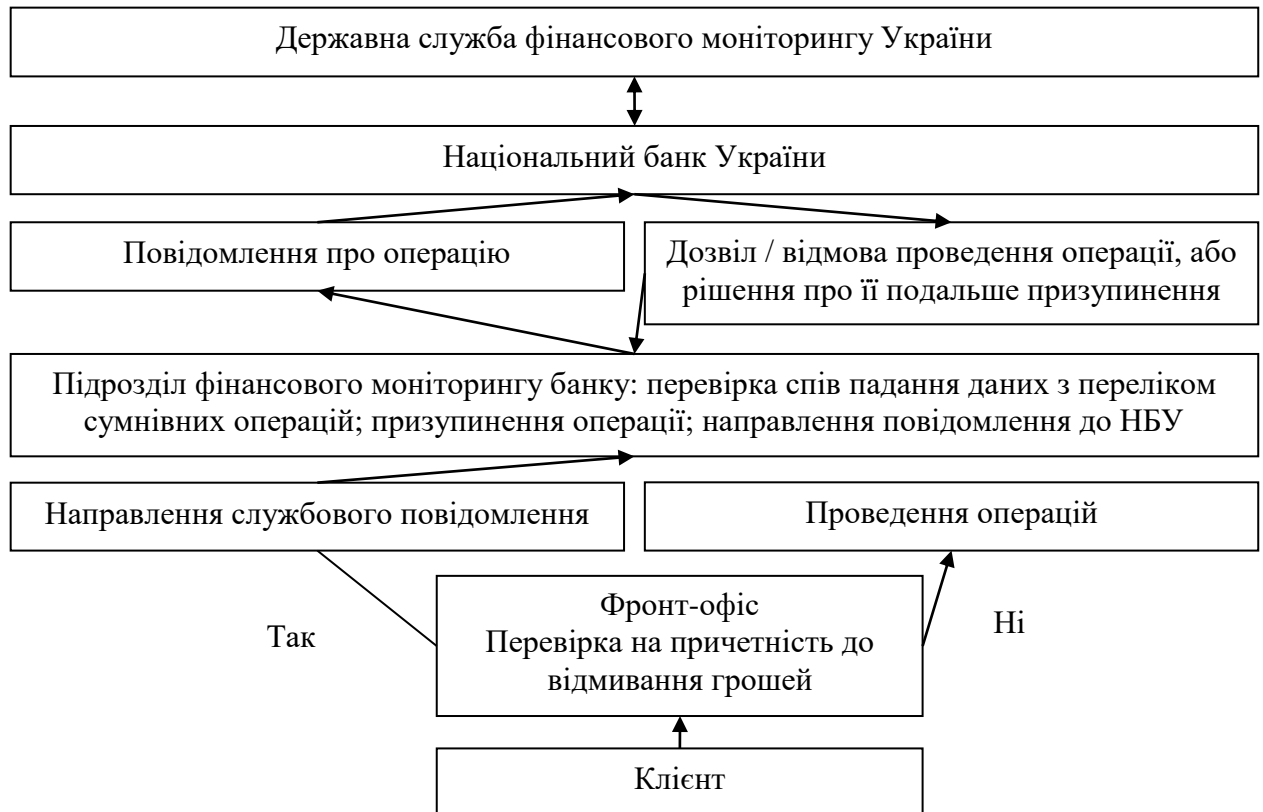

Рис. 1.3. Процедура виявлення серед клієнтів банку осіб, причаснику відмиванні грошей та фінансування тероризму

Джерело: складено автором за даними [27, с. 14]

У зв'язку з цим можна зробити висновок про те, що з метою розширення інструментарію, що застосовується банками з метою протидії відмиванню брудних грошей та фінансування тероризму, необхідно на законодавчому рівні визначити конкретні випадки, які можуть розцінюватися банком як підстава для розірвання договору відкриття банківського рахунку.

Реформи фінансового сектору підвищили фінансову стабільність і прозорість банків. Закони посилили відповідальність керівників банків та пов'язаних з ними осіб за шкоду, заподіяну банку. Створено законодавчу базу

для спрощення капіталізації та реорганізації банків, у тому числі шляхом перетворення банків у фінансові компанії. Запроваджено системне макропруденційне регулювання та опубліковано стратегію макропруденційної політики НБУ. Запроваджено систему регулярної оцінки якості активів та стрес-тестування банків. Відповідно до Базельських рекомендацій запроваджено нові підходи до оцінки кредитного ризику банків. Кредитний реєстр НБУ створено з метою підвищення надійності та стабільності банківської системи та захисту інтересів кредиторів і вкладників банків. Банківська система вже другий рік працює прибутково, що сприяє підвищенню її капіталізації та стійкості до негативних шоків [22, с. 212].

НКРФП вжила заходів щодо вдосконалення регулювання ринків небанківських фінансових послуг. Було запроваджено нові підходи до ліцензування та вимоги до звітності про власні дані. Посилено відповідальність власників і керівників небанківських фінансових установ шляхом посилення вимог до ділової репутації. Вимоги щодо розкриття інформації та звітності для небанківських фінансових установ посилено. Відбувся перехід на МСФЗ 9 та вдосконалення процедур застосування коригувальних заходів. У сфері небанківських фінансових послуг запроваджено єдині форми перевірки дотримання законодавства. Для небанківських фінансових груп запроваджено нагляд на консолідованій основі. Підвищено вимоги, що обмежують ризики кредитних спілок при проведенні ними операцій з фінансовими інструментами, а також запроваджено вимоги щодо резервування капіталу для кредитних спілок.

Таким чином, можливість відмови у відкритті рахунку при наявності підозр про проведення (у тому числі планованому) потенційним клієнтом операцій з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, можуть спричинити за собою грубе порушення законодавства, так звану «торгівлю рахунками» на вітчизняному ринку банківських послуг. Внаслідок посилення вимог до платоспроможності та капіталізації страховиків та запровадження нових фінансових нормативів зростає довгострокове інвестування в

економіку України. Якісні та структурні зміни в прийнятних активах і представництві (покритті) страхових резервів.

Висновки до розділу 1

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити такі висновки:

Визначено особливості роботи банків у системі фінансового моніторингу з метою запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. В Україні система фінансового моніторингу була створена порівняно недавно, тому її вивченню приділялося недостатньо уваги. Підвищена увага науковців і практиків до питання підвищення ефективності фінансового моніторингу зумовлена головним чином його роллю в забезпеченні економічної безпеки держави.

Досліджено загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках. Так, загалом побудова фінансового моніторингу в банках значною мірою визначається особливостями соціально-економічного та історичного розвитку країни, характером і традиціями банківської системи, політичними причинами. Однак попередженню та запобіганням кризових явищ в банківській системі повинен сприяти створений масив нормативно-правових актів, що регламентують вплив на кризові явища. Тому банківський нагляд повинен завжди виступати важливим стратегічним завданням для уряду, центрального банку та менеджерів окремих банків та мати властивості, які б сприяли побудові ефективного фінансового механізму: гнучкого та адаптивного, здатного до диверсифікації та своєчасного ситуаційного реагування шляхом ефективного використання потенціалу банківських установ та технологій здійснення фінансового моніторингу в банках.

Обґрунтовано особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків. Варто відзначити, що можливість відмови у

відкритті рахунку при наявності підозр про проведення (у тому числі планованому) потенційним клієнтом операцій з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, можуть спричинити за собою грубе порушення законодавства, так звану «торгівлю рахунками» на вітчизняному ринку банківських послуг. Внаслідок посилення вимог до платоспроможності та капіталізації страховиків та запровадження нових фінансових нормативів зростає довгострокове інвестування в економіку України. Якісні та структурні зміни в прийнятних активах і представництві (покритті) страхових резервів.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Оцінка сучасних методів та моделей організації первинного фінансового моніторингу в банках України

НБУ перевіряє компетентність керівників банків і перевіряє стан майна власників банків. Вартість майна власника повинна дорівнювати або перевищувати частку власника в капіталі банку. Власники банків повинні повідомляти про законне походження свого майна [50].

НБУ відповідає за нормативно-правову базу банківської діяльності в Україні. НБУ регулює створення та діяльність банків, їхні відносини з вкладниками та кредиторами, а також їх відповідальність перед країною та своїми клієнтами. Таким чином НБУ забезпечує конкурентоспроможність у банківському секторі [50]. Основний орієнтир НБУ – набір міжнародних стандартів і рекомендацій Європейського банківського управління та Базельського комітету з банківського нагляду. Наразі НБУ переглядає свої нормативні акти для приведення їх у відповідність до Директив ЄС, як того вимагає Угода про асоціацію між ЄС та Україною [50].

Національний банк України (НБУ) щорічно визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за ними. Регулятор приділяє особливу увагу системно важливим інституціям для забезпечення фінансової стабільності. Правління Національного банку України вирішило визначити станом на 01 січня 2022 року системно важливими банки згідно 3-х категорій [50]:

1 категорія: АТ «Райффайзен Банк», АТ «ПУМБ», АТ «Гаскомбанк», АТ «Універсал Банк», АТ «УкрСиббанк», АТ «ОТР Банк»;

2 категорія: АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Альфа-Банк»;

3 категорія АТ КБ «ПриватБанк».

Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України необхідна особлива увага регулятора до системно важливих інституцій. Капітал банку виступає регулятором його діяльності. Для аналізу ефективності функціонування вітчизняних банківських установ доцільно проводити аналіз регулятивного капіталу (нормативу Н1) по банківській системі України в цілому (рис. 2.1).

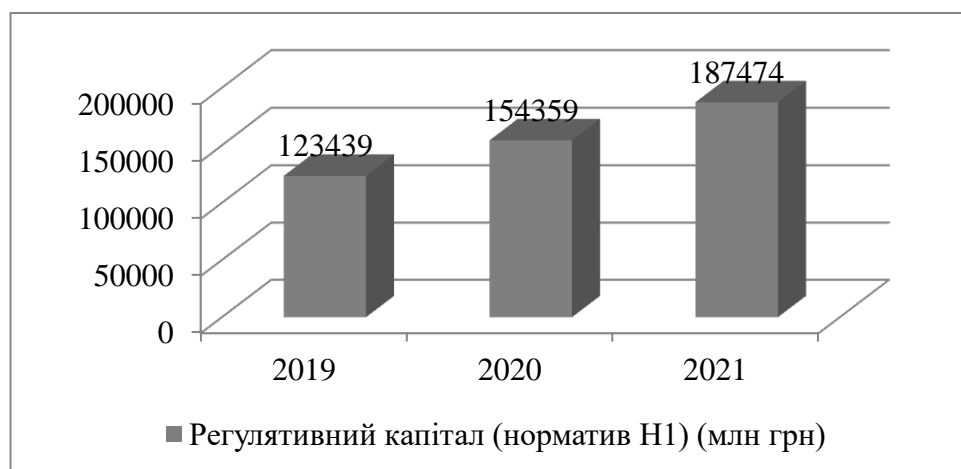

Рис. 2.1. Динаміка регулятивного капіталу (нормативу Н1) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр.*

Джерело: складено автором за даними [50].

Як видно з даних рис. 2.1, за період 2019–2021 рр. регулятивний капітал банків збільшився на 64035 млн. грн, що є позитивним явищем у діяльності банківських установ.

На рис. 2.2 подано дані щодо виконання нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) в цілому по банківській системі за період 2019–2021 рр., нормативне значення якого, згідно вимог НБУ, не повинно бути нижчим 10%.

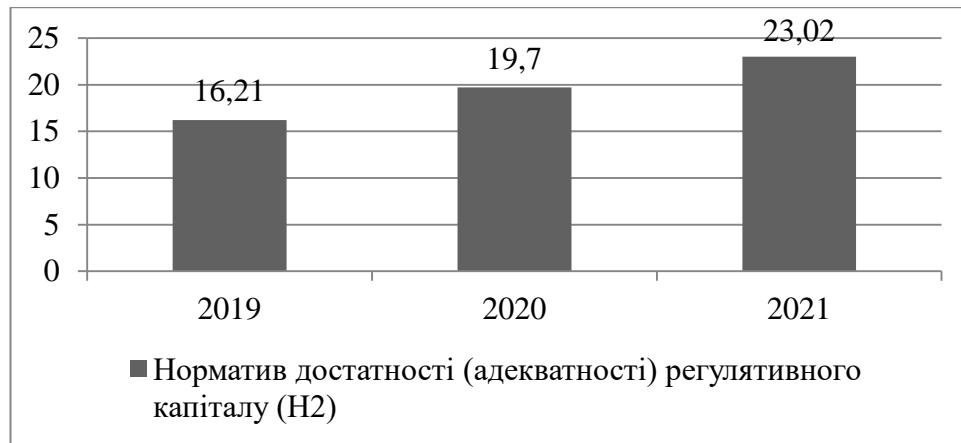

Рис. 2.2. Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу (H2) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр.*

Джерело: складено автором за даними [50].

Як видно з даних рис. 2.2, за період 2019–2021 рр. норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) по банківській системі України в цілому зростає.

На рис. 2.3 подано дані щодо виконання нормативу достатності основного капіталу (H3) в цілому по банківській системі за період 2019–2021 рр.

Рис. 2.3. Динаміка нормативу достатності основного капіталу (H3) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр.*

Джерело: складено автором за даними [50].

Як видно з даних рис. 2.3, за період 2019–2021 рр. норматив достатності основного капіталу (H3) по банківській системі України в цілому збільшився.

На рис. 2.4 представлено дані щодо виконання нормативів миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) по банківській системі в цілому за період 2016–2021 рр., нормативні значення яких відповідно становлять 20%, 40% та 60%.

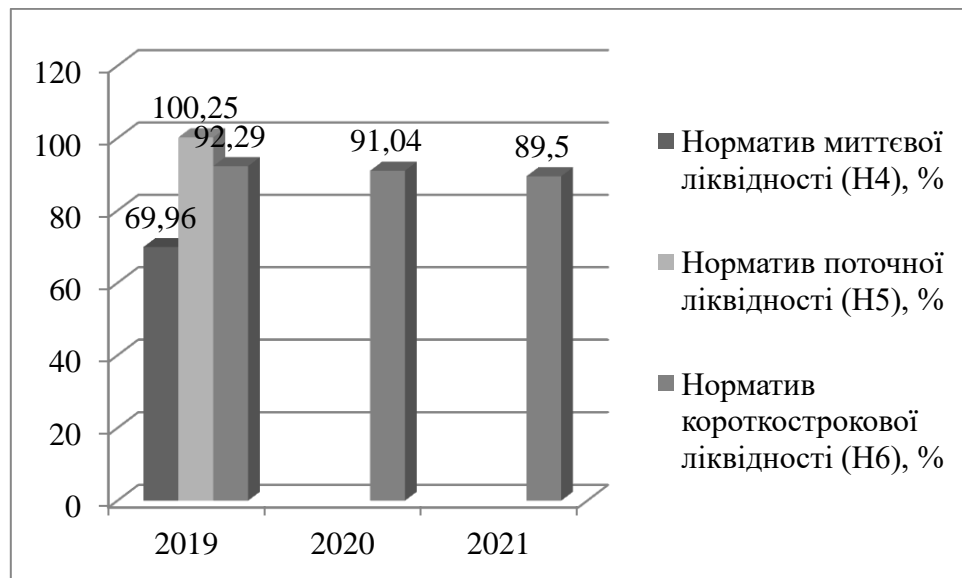

Рис. 2.4. Динаміка стану виконання нормативів миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) по банківській системі за період 2019-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Як видно з даних рис. 2.4, у 2019 р. норматив миттєвої ліквідності Н4 значно перевищував необхідне значення згідно вимог НБУ у 20%, проте за 2020–2021 рр. період аналізу показник відсутній.

Норматив поточної ліквідності Н5 був також вищим за необхідну норму у 40% та не опускався нижче 80,96%. Дана ситуація свідчить про значне накопичення коштів, які не приносять прибутку банкам. Та за період 2020–2021 рр. ситуація змінилась на краще, оскільки значення показника відсутнє.

Норматив короткострокової ліквідності Н6 за період 2019–2021 рр. не опускався нижче 86% та відповідав встановленому нормативному значенню не менше 60%.

Отже, всі нормативи ліквідності по банківській системі України за аналізований період значно перевищують мінімально допустимі значення, встановлені Нацбанком України, а, отже, спостерігається надлишкова ліквідність по банківській системі. Надлишкова ліквідність негативно впливає на економічні відносини на мікро- та макро- рівнях.

Поряд із розрахунками нормативів ліквідності доцільно проаналізувати нормативи кредитних ризиків, адже від можливості ефективного проведення кредитної політики в банках України залежить ефективність всієї банківської системи. На рис. 2.5 представлена інформація щодо стану виконання нормативів кредитного ризику банками України з 2019 по 2021 р.

Рис. 2.5. Динаміка стану виконання нормативів кредитного ризику банків за період 2019-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Дані рис. 2.5 засвідчує, що за період 2019-2021 років дотримано максимальний розмір кредитного ризику на одного партнера (Н7) в діапазоні від 18,65% до 18,95%, що не перевищує нормативу 25%. За період 2019-2021 років норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) зменшено майже вдвічі, і на початку 2021 року він уже відповідав нормативу, встановленому НБУ [50].]

З метою забезпечення фінансової стійкості та надійності банківської системи Національний банк України здійснює контроль за виконанням комерційними банками затверджених економічних нормативів. Метою аудиту є виявлення проблем та запобігання ризикам у діяльності банків. Стандарт для інвестицій у цінні папери встановлює обмеження для кожної установи (Н11) щодо рівня ризику, який застосовується до інвестування в акції та сертифікати юридичної особи. На малюнку наведено стан виконання нормативів інвестиційної діяльності банків України за період 2019-2021 рр.

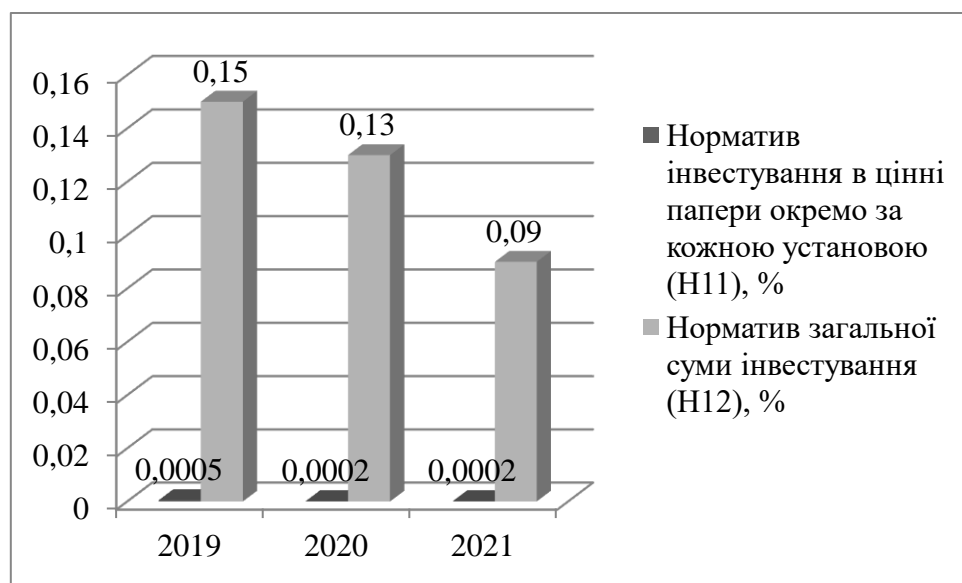

Рис. 2.6. Динаміка стану виконання банками України нормативів інвестування за період 2019-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Відповідно з даних рис. 2.6 видно, що норматив Н11 та Н12 також дотримані банками України в нормі відповідно не більше 15% та 60%.

Таким чином, НБУ здійснює нагляд і регулювання діяльності банків з метою сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд переконує клієнтів, вкладників, кредиторів і позичальників, що банки працюють стабільно, виконують свої зобов'язання в повному обсязі та вчасно.

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 1702-VII від 14.10.2014 р., суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) подають до Держфінмоніторингу дані про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність) [50].

Всього з початку експлуатації ІСФМ Держфінмоніторингом отримано та оброблено 55244872 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з яких 1664173 повідомлення отримано протягом 2021 року (рис. 2.7) [50].

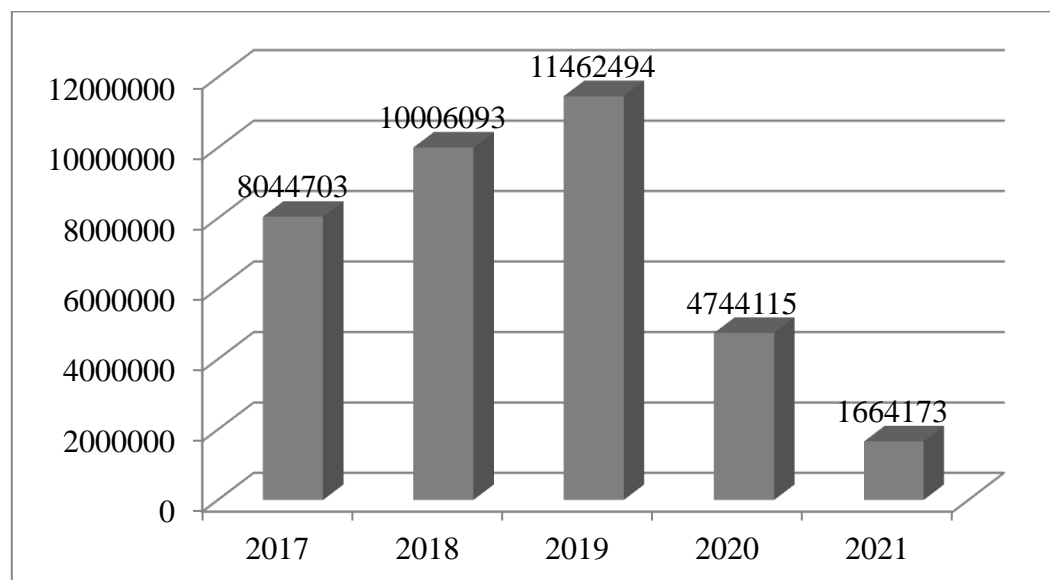

Рис. 2.7. Динаміка інформування про фінансові операції протягом 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Слід відмітити, що у 2021 році Держфінмоніторингом взято на облік 1659877 повідомлень про фінансові операції, що на 64,9% менше ніж у 2020 році (рис. 2.8). Зменшення кількості отриманих Держфінмоніторингом повідомлень від СПФМ відбулося у зв'язку з виконанням СПФМ вимог оновленого Базового Закону від 06.12.2019 р. № 361-IX, яким змінено підхід до виявлення фінансових операцій з ознаками фінансового моніторингу [50].

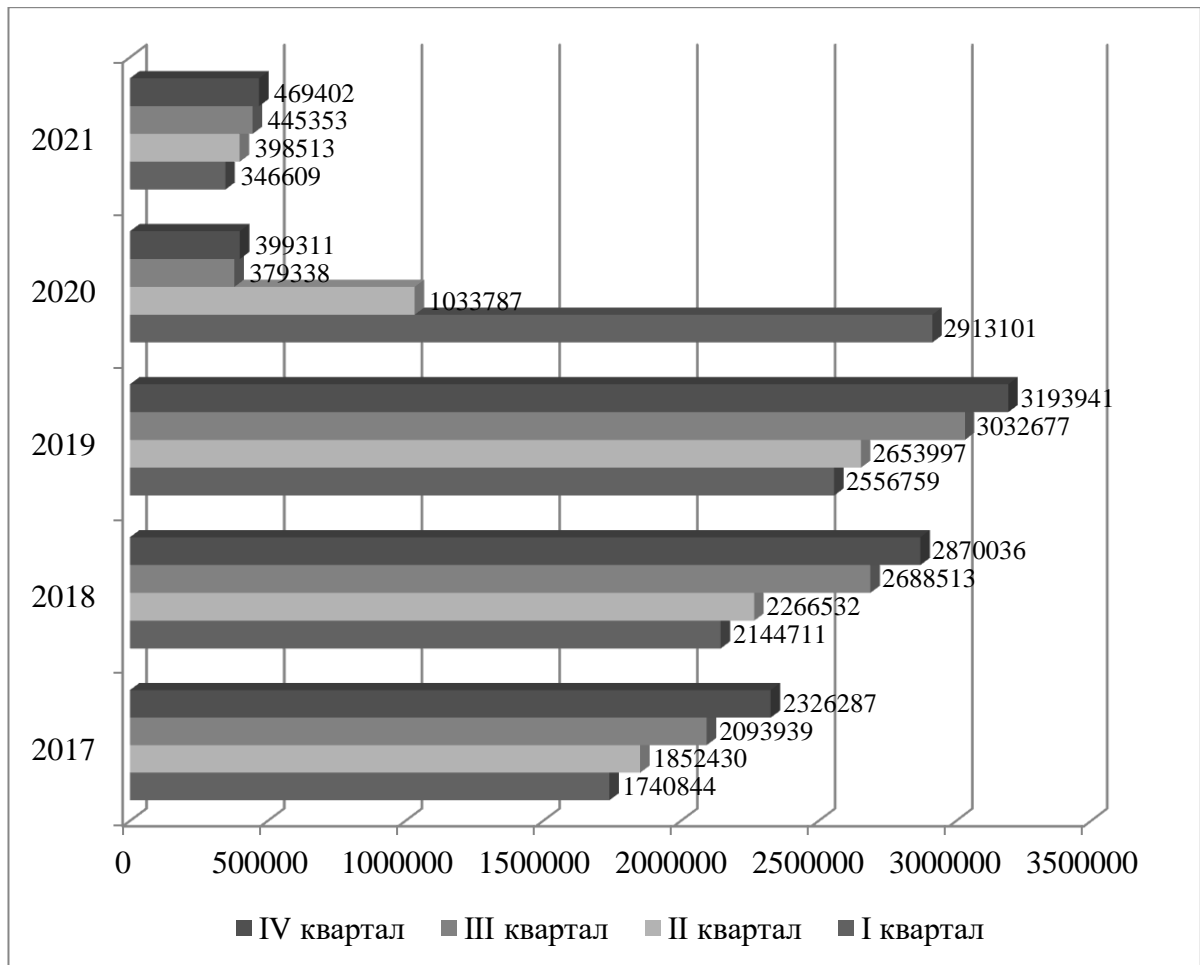

Рис. 2.8. Динаміка кількості повідомлень про фінансові операції, взятих Держфінмоніторингом на облік протягом 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Відповідно до ч. 5 ст. 7 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 1702-VII від 14.10.2014 р. [3] суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний встановити високий ризик ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин), особливо стосовно іноземних публічних діячів, членів їх сімей та осіб, пов'язаних з такими політично значущими особами, а також клієнтів, кінцевими бенефіціарними власниками яких є зазначені особи. По відношенню до інших категорій ПЗО застосовується ризик-орієнтований підхід. Найбільш активними в системі звітування, в розрізі СПФМ, є банки, які надсилають переважну більшість

повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. У 2021 році банки надали 98,71% усіх повідомлень щодо фінансових операцій (рис. 2.9).

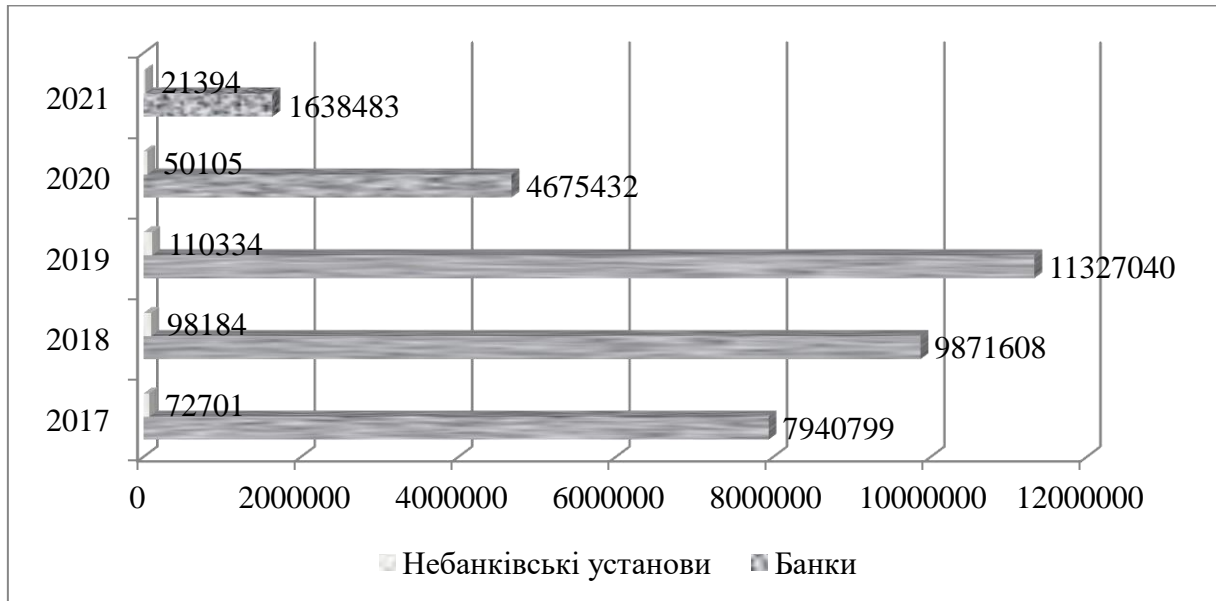

Рис. 2.9. Динаміка інформування про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [50]

Також слід зазначити, що питома вага помилок у звітності становить лише 0,16% від усіх звітів про фінансові операції, отриманих Держфінмоніторингом у 2021 році [50].

Таким чином, частка звітів про фінансові операції, поданих СПФМ до Держфінмоніторингу у 2021 році, становить 99,84% від усіх звітів.

Держфінмоніторингом з врахуванням інформації, отриманої від правоохоронного органу, виявлено схему привласнення та відмивання коштів банківських установ з використанням механізму «скрутки» (Додаток Б). В ході фінансового розслідування встановлено, що Підприємство А протягом року послідовно здійснювало оформлення кредитних договорів з різними банківськими установами із наданням у заставу майна непов'язаних підприємств. Поручителем при цьому виступала Фізична особа А – директор та засновник Підприємства А. Надалі частина коштів, отриманих

Підприємством А за вказаними договорами, перераховувалась на погашення попередньо отриманих кредитів (для отримання нового траншу). Основна частина коштів, перераховувалась на користь Групи пов'язаних юридичних осіб та у вигляді ряду циклічних операцій, як сплата за зернові та соняшник, перераховувались між їх рахунками з метою імітування активної діяльності та покращення іміджу Підприємства А [50].

На останньому етапі вказані кошти перераховувались у вигляді сплати за тютюн, напої та харчові продукти на користь Групи підприємств реального сектору економіки, які мають значні обсяги обороту коштів, що полегшувало легалізацію таких коштів. Правоохоронним органом здійснюється досудове розслідування. Окрім використання схем, які пов'язані із відмиванням злочинних доходів через «класичні» конвертаційні центри та із застосуванням механізму «зустрічні потоки», «скрутки», попит також мають схеми, пов'язані із зовнішньоекономічною сферою.

Такі схеми виведення коштів за кордон обслуговуються професійними мережами з надання незаконних послуг, до яких, як правило, залучаються вітчизняні юридичні особи, компанії-нерезиденти, що контролюються громадянами України, та іноземні «компанії-оболонки». Таким чином створюється видимість проведення реальної фінансово-господарської діяльності.

Держфінмоніторингом встановлено використання невідомими особами банківського рахунку приватного виконавця з метою шахрайського заволодіння грошовими коштами ряду юридичних осіб фармацевтичної галузі, які територіально знаходяться в різних містах України, шляхом надсилання до банківських установ України платіжних вимог щодо списання боргу (Додаток В). Встановлено, що здійснені спроби списання коштів з рахунків трьох підприємств фармацевтичної галузі, які відкриті у двох банківських установах, на рахунок приватного виконавця, відкритий в іншій банківській установі, у якості стягнення боргу згідно з виконавчими написами. Фінансові операції було зупинено банківською установою [50].

Спроби списання коштів здійснювались на підставі платіжних вимог, які передбачають переказ коштів на рахунок отримувача без погодження з платником. Підприємства звернулись до банківської установи та правоохоронних органів щодо шахрайських дій невідомих осіб від імені приватного виконавця. Справжнім приватним виконавцем повідомлено, що вищезазначений рахунок ним не відкривався та платіжні вимоги не направлялись.

При аналізі документів з різних банківських установ виявлено, що підписи приватного виконавця відрізняються між собою, що свідчить про підробку документів. Також встановлено, що в цей же період на рахунок, відкритий від імені приватного виконавця, зараховувались кошти від іншої групи підприємств фармацевтичної галузі з аналогічними призначеннями. Правоохоронним органом здійснюється досудове розслідування.

Держфінмоніторингом виявлено схему підроблення документів, наданих клієнтом до обслуговуючого банку як підтвердження джерел походження готівкових коштів (Додаток Д). В ході фінансового розслідування встановлено, що Фізичною особою А було здійснено внесення готівкових коштів на власний рахунок у значній сумі. В якості документів, що підтверджують джерела походження цих коштів, Фізичною особою А до Банку А було надано договір продажу власної квартири Фізичній особі Б. При цьому ціна продажу в декілька разів була вищою за ринкову вартість такої нерухомості [50].

В якості підтвердження джерел походження коштів у Фізичної особи Б, які було використано для придбання квартири, було надано договори купівлі-продажу цінних паперів, згідно з якими Фізична особа Б продала Фізичній особі В належні їй цінні папери, які обліковувались на рахунках у цінних паперах, відкритих у Банку Б. Разом з тим, за інформацією, отриманою від Банку Б, встановлено, що Фізична особа Б ніколи не відкривала рахунки у цінних паперах, які було вказано у договорах купівлі-продажу. Крім того, встановлено, що зазначена особа працює за робітничою спеціальністю на

одному із заводів, що не передбачає отримання доходу в сумі, достатній для придбання цінних паперів на мільйонні суми.

За інформацією правоохоронного органу Фізична особа А є одним з організаторів шахрайської схеми, яка полягає у залученні коштів фізичних осіб з різних країн через веб-ресурси, які, нібито, дозволяють отримувати надприбутки шляхом купівлі-продажу різних активів (банківських металів, криптовалют, акцій тощо), та в подальшому привласненні залучених коштів через ланцюг підконтрольних підприємств.

Надані до банківської установи документи було сфальсифіковано Фізичною особою А для приховування незаконного походження готівкових коштів при здійсненні їх легалізації шляхом внесення на власний рахунок.

Привертає увагу, що на квартиру, яку Фізична особа Б придбала у Фізичної особи А, накладено обтяження у вигляді іпотеки, яку, начебто, Фізична особа Б отримала від іншої особи, яка є бізнес-партнером Фізичної особи А. Внаслідок цього, Фізична особа Б не може розпоряджатись нерухомістю, оформленою на власне ім'я, що може свідчити про фіктивність зміни власника нерухомості та укладання угоди виключно для легалізації коштів. Крім того, в ході розслідування встановлено, що Фізична особа А разом з іншим організатором шахрайської схеми – Фізичною особою К, використовуючи привласнені кошти ошуканих інвесторів, придбали велику кількість нерухомості, частину якої через фіктивні договори іпотеки переоформили на своїх бізнес-партнерів для уникнення розпізнавання [50].

У 2021 році Держфінмоніторингом виявлено 13 фактів заволодіння коштами фізичних та юридичних осіб шляхом вчинення кіберзлочинів. У 2021 році Держфінмоніторингом направлено до НПУ, СБУ та ДФС 22 матеріали (19 узагальнених матеріалів та 3 додаткових узагальнених матеріали), які були пов'язані з підозрами у несанкціонованому списанні та спробах списання грошових коштів з рахунків клієнтів без їх відома.

У зазначених матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та з учиненням іншого злочину, визначеного

Кримінальним кодексом України, становить 71,6 млн гривень. Несанкціонований доступ до рахунків клієнтів, здійснено шляхом незаконного втручання в роботу комп'ютерів та мобільних пристроїв за допомогою мережі Інтернет, а саме:

- використання шкідливого програмного забезпечення;
- зламування електронної пошти для відправки підроблених документів;
- перевипуск sim-картки мобільного оператора для подальшого входу до мобільного банкінгу;
- нелегітимного формування платіжних документів з різних IP-адрес;
- використання системи віддаленого управління рахунком «Клієнт-Банк» та послуги «Мобільний банкінг»;
- використання сервісів грошових переказів MoneySend, TransferWise, MoneyGram та Western Union [50].

Інструменти, які використовувалися:

- фінансова допомога;
- товари, різноманітні послуги;
- готівка;
- міжнародні (транскордонні) перекази;
- платіжні картки [50].

Держфінмоніторингом, з врахуванням інформації, отриманої від іноземного ПФР, виявлено схему шахрайського заволодіння коштами компаній-нерезидентів (Додаток Ж) [50]. В результаті хакерської атаки кошти Компанії-нерезидента А були списані на рахунок Компанії Ю в Банку 1. По рахунку клієнта спостерігалось незвично швидке проходження коштів «транзитом». Валютні кошти зараховані від Компанії-нерезидента А після продажу одразу перераховано на рахунки групи компаній в інших банках. Відносини банку з клієнтом встановлено нещодавно (менш ніж три місяці). При цьому банк не міг зв'язатися з ним за наданими контактними даними.

Крім того, на рахунок Компанії Ю в Банку 2 зараховано валютні кошти від Компанії-нерезидента Б. Водночас, від іноземного банку отримано запит про шахрайські дії Компанії Ю. Надалі отримані кошти виведені на групу компаній з ознаками фіктивності. Ряд компаній є фігурантами кримінальних проваджень. Слід зазначити, що Компанія Ю декілька разів змінювала назву, одна з яких була співзвучною з назвою справжньої компанії-нерезидента. Також, Компанія Ю має одноосібний посадово-засновницький склад, інформація про задекларовані валові доходи, нараховані та сплачені податки відсутня. Правоохоронним органом здійснюється досудове розслідування [50].

Тому Держфінмоніторинг України проводить комплексний аналіз отриманої інформації. Таким чином, первинна обробка та аналіз інформації відбувається в аналітичному сегменті Єдиної інформаційної системи фінансового моніторингу.. Усі повідомлення, що надходять до бази даних Держфіннагляду, розподіляються за ступенем ризику та піддаються ретельному аналізу з урахуванням усієї доступної інформації. За його результатами готується дос'є для проведення фінансових розслідувань. Протягом 2020 року для активної роботи відібрано майже 1,3 млн звітів про фінансові операції, за результатами яких створено 2859 дос'є.

2.2. Аналіз нормативних вимог до організації первинного фінансового моніторингу в банках України

У сучасний період відновлення економіки України знаходиться під впливом глобальних змін та ризиків в політичній та соціальних сферах, ускладнених поширенням корона вірусу. Аналітичний огляд світових наукових публікацій свідчить, що високий ступінь економічної свободи та можливість вільної реалізації соціально-економічних прав фізичних та юридичних осіб реалізується у країнах, де створені державні та недержавні інституції, які діють за принципом верховенства права. На жаль, Україна надто повільно і невпевнено проводить реформи інституціональної системи,

передбачені Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) підписаною у вересні 2014 року [13].

Наслідками гальмування змін у запровадженні позитивного досвіду країн-членів ЄС в Україні є високий рівень корупції, монополізації економіки, численні неправомірні порушення права приватної власності та необґрунтоване втручання державних органів у фінансову діяльність суб'єктів господарювання.

Сучасний науково-технічний прогрес потребує активізації світової глобалізації, характерною ознакою якої виступає зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу; рух світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування.

Аналітичний огляд сьогодення потребує сформулювати комплексне уявлення про стан фінансових послуг в Україні, дати незалежну оцінку ефективності регуляторно-наглядової діяльності НБУ, що набуває особливої актуальності у світлі ухвалення Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України» [9] та дослідити делеговані повноваження банківського сектору, правова природа яких має складний державний характер, базується на державних і приватних інтересах, але з адаптуванням процесу їх реалізації до міжнародних стандартів.

Банківський сектор залишається однією з небагатьох сфер української економіки, яка продовжує приносити дохід, при цьому більшість банків залишаються прибутковими у 2021 році, однак виклики через невизначеність, пов'язану з глобальною пандемією, затримки у співпраці з МВФ та інші міжнародні фінансові інституції, законодавство, нестабільність в економічній та соціально-політичній сфері – ось ті питання, від яких залежить стан банківської системи у 2022 році.

У Додатку 3 представлений аналіз нормативно-правового регулювання до організації первинного фінансового моніторингу в банках України. На

сьогодні все більшого значення в банківській сфері набуває практична реалізація прийнятих нормативно-правових актів та втілення комплаєнсу як елементу фінансової безпеки України. У фінансовій сфері поняття комплаєнс з'явилося у 2005 році у виданні Базельського комітету із банківського нагляду документа «Compliance and the compliance function in banks» [3], яким встановлювалися його 10 принципів.

Постановою НБУ від 03.12.2018 № 814-рш частково розкривається поняття комплаєнсу через посилання, «що методичні рекомендації розроблено з урахуванням кращої міжнародної практики, принципів та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду щодо корпоративного управління, з метою забезпечення банками ефективного управління, прийняття керівниками банку узгоджених рішень, підвищення відповідальності, уникнення конфлікту інтересів, сприяння розкриттю інформації та її прозорості, а також підвищення надійності банків і захисту інтересів вкладників та інших кредиторів» [22, с. 98].

Посилення вимог до корпоративного управління та нова структура комплаєнс – фундаментальні зміни, які відбулися в українських банках за останні кілька років. Формально банки та їх акціонери вже відповідають вимогам щодо формування, підпорядкованості та взаємодії органів управління. Проте ефективність корпоративного управління залишається на низькому рівні.

З метою адаптації банківського законодавства України до правових стандартів ЄС 30 червня 2021 року Верховна Рада ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи», яким впроваджується трирівнева система внутрішнього контролю банку, що має бути інтегрована в систему корпоративного управління та розширюються повноваження НБУ у сфері нагляду [9].

Комплаєнс залишається важливою темою подальшого розвитку фінансової системи, особливо враховуючи його підпорядкування наглядовій раді у банках, але на законодавчому рівні це поняття не унормовано, хоча активно використовується в нормативно-правових актах. Так, законом України № 1587-IX від 30 червня 2021 встановлено, що банк утворює постійно діючий підрозділ з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) і забезпечує незалежне, об'єктивне та ефективне виконання цими підрозділами своїх обов'язків. Підрозділи з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) діють на підставі положень, що затверджуються радою банку, і підпорядковуються головному ризик-менеджеру та головному комплаєнс-менеджеру відповідно [50]. Отже кожен банк зобов'язаний самостійно розробити положення про комплаєнс як внутрішній локальний акт.

Існування підзаконних нормативно-правових актів у правовій системі зумовлено багаторівневою структурою суспільних відносин, що потребують і законодавчого регулювання, та в деяких випадках детальнішого (уточнюючого) правового регулювання з метою оперативного вирішення проблемних ситуацій.

У суспільстві гостро назріла проблема унормування поняття комплаєнс на законодавчому рівні саме в банківській сфері, яка є локомотивом економіки, оскільки виключно законами України встановлюються засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків (стаття 92 Конституції України).

Наразі банки формально виконують вимоги відповідності, але питання ефективності цього для розвитку економіки залишається відкритим. Комплаєнс як засіб фінансового контролю за дотриманням законодавчих норм вже працює в українських комерційних банках, але не слід забувати, що банківська діяльність – це залучення коштів фізичних та юридичних осіб у депозити та розміщення цих коштів у банках, відкриття та ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб від свого імені, на власних

умовах та на власний ризик, а також виконання недержавних завдань. Після набрання чинності новою редакцією відповідного закону у квітні 2020 року в Україні запроваджено ризик-орієнтований підхід та нові критерії фінансового моніторингу, однак єдиного підходу до його реалізації між державними органами та комерційними банками немає. Незважаючи на позитивний і довгоочікуваний закон, практика його застосування до банків ще тільки зароджується. Через відсутність стандартизованих критеріїв для ефективно оцінки ризиків більшість банків використовували інструменти уникнення ризиків і в переважній більшості випадків просто відмовлялися обслуговувати клієнтів у ситуаціях, які не підтвержені документами, які вимагають їх контролюючі органи (НБУ). Метою закону та ризик-орієнтованого підходу було уникнення саме таких ситуацій, але на практиці сумлінні західні інвестори зі складною структурою власності та кількома акціонерами потрапили під тягар фінансового контролю через формалізований підхід НБУ. враховує особливості комерційних банків. Є велика надія, що ризик-орієнтований підхід та нові критерії фінансового моніторингу дійсно запрацюють у 2022 році після зустрічей представників держави та бізнесу, оскільки без банків не може бути бізнесу, а держава справді зацікавлена у подоланні економічної кризи. криза. в Україні. Фінансові послуги банківського сектору не можуть стати державним фінансовим контролем.

2.3. Особливості організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках України

У фінансовому відношенні банківський сектор є найсильнішим елементом економічної системи України. Тому на Національному банку України лежить значна відповідальність у боротьбі з легалізацією (відмиванням) доходів. Рішення Правління НБУ з питань фінансового моніторингу містять вимоги щодо організації статистичної звітності, що подається до НБУ; застосування заходів впливу та санкцій до небанківських фінансових установ; проведення перевірок та інші.

Дані таблиці. 2.1. на рисунку 1 видно, що серед отриманих повідомлень найбільшу частку складають повідомлення, що містять ознаки обов'язкового фінансового моніторингу (близько 97% у 2021 році), а спостерігається їх кількісне зростання з 7 218 703 повідомленнями за досліджуваний період.

Таблиця 2.1

Дані, отриманні Державною службою фінансового моніторингу України, стосовно фінансових операцій в розрізі ознак фінансового моніторингу за період 2017-2021 рр., шт. [50]

Ознака фінансового моніторингу	Роки					Абсолютне відхилення 2021 / 2017
	2017	2018	2019	2020	2021	
Відстеження (моніторинг) фінансових операцій	7800	2414	10116	338	423	-7377
З ознаками обов'язкового та внутрішнього моніторингу	67888	76728	73300	51638	55964	-11924
З ознаками внутрішнього моніторингу	407462	315262	298394	253913	288317	-119145
З ознаками обов'язкового моніторингу	3873967	5925372	7631690	9663903	11092670	7218703

Натомість найменшу питому вагу мають повідомлення про відстеження фінансових операцій, кількість яких за 5 років скоротилася на 7377 повідомлень. Відчутне зменшення (на 119145) спостерігається і в числі повідомлень з ознаками внутрішнього моніторингу, питома вага яких у 2018 році складає 2,5%.

Найчастіше під критерій фінансового моніторингу підпадають готівкові фінансові операції та операції, пов'язані з одержанням або наданням фінансової допомоги (рис. 2.10).

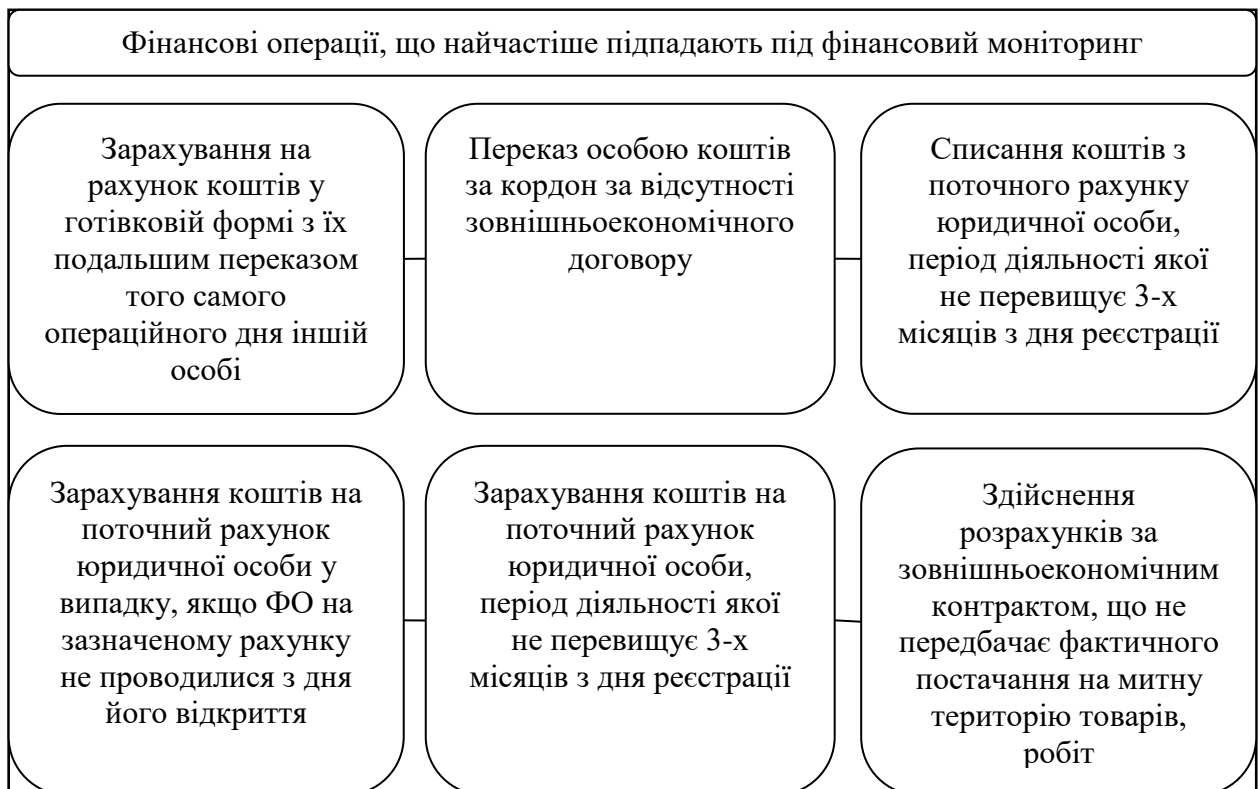

Рис. 2.10. Фінансові операції банків, що найчастіше підлягають фінансовому моніторингу

Джерело: складено автором за даними [21, с. 9]

Проблема капіталізації банків стоїть досить гостро для України за 25 років незалежності, оскільки частка статутного капіталу банківської системи в цілому не перевищувала 35%, тоді як для країн Центральної Європи цей показник досягає 40%, а в США - до 80%. Епідемія вірусу COVID-19, яка охопила як світ, так і Україну, створює серйозні перешкоди для банківської

системи. Водночас банки залишаються в центрі уваги у боротьбі з кризовими факторами. Однак можна зробити висновок, що порівняно з кризами 2008-2009 та 2014-2015 років як іноземні, так і вітчизняні банки є більш стабільними. Пандемія COVID-19 стала найбільшим викликом XXI століття для політико-правової, соціально-економічної сфери та міждержавних відносин. Через свою унікальність це не класична епідемія чи економічна криза. Адже втрата трудового потенціалу пов'язана насамперед з карантинними обмеженнями, які вплинули на економічну активність, уповільнили економічні процеси, а також підкреслили неефективність звичної антициклічної політики. Капітал банку збільшився під час пандемії. Стійкість банків підтримується накопиченими резервами капіталу, достатніми для покриття можливих втрат за кредитами у разі негативного стресового сценарію розвитку економіки. Проте банківська система все ще зазнавала негативного впливу економічної кризи, викликані епідемією. Так, загальний прибуток банків на 1 січня 2021 року становив 44,8 млрд грн, тоді як на 1 січня 2020 року – 64,3 млрд грн [52].

Рентабельність активів значно знизилася, так само, як і ефективність використання капіталу. Проте слід відмітити, що фінансовий стан відновив тенденцію до зростання. Є підстави вважати, що українська економіка накопичила певний «запас» міцності, завдяки якому вона в змозі протистояти як короткостроковим коливанням глобальних ринків, так і зниженню економічної активності всередині країни. Однак цього запасу недостатньо, щоб витримати довготривалі зрушення. Основні показники, які характеризують фінансовий стан банківського сектора України, представлено у табл. 2.2.

Таким чином, незважаючи на побоювання щодо фінансової стійкості банківської системи в умовах коронакризи, завдяки політиці Національного банку в останні роки та певним послабленням в період несприятливих умов, банки продовжують виконувати свою основну функцію – забезпечення

економіки фінансовими ресурсами, попри погіршення макроекономічних умов, тим самим сприяючи її швидшому відновленню.

Таблиця 2.2

Показники оцінки фінансового стану банківського сектору економіки України у 2020 році (млн грн) [52]

Показник	Станом на:				
	01.01.2020	01.04.2020	01.07.2020	01.10.2020	01.01.2021
Чисті активи	1494 460,07	1564 275,18	1589 646,70	1707732,15	1824 060,17
Кредитний портфель	710645,64	821308,00	767807,13	833650,08	816894,03
Капітал	200 854,46	205 816,69	196 863,50	208 109,72	210 858,88
в т.ч., статутний капітал	469 536,28	470 025,09	471 971,64	473 028,23	480 049,06
Зобов'язання	1293 605,61	1358 458,49	1 392 783,21	1499 622,43	1 613 201,30
Доходи	152 299,67	41 928,69	83 775,73	123 403,95	162 834,36
Витрати	87 983,57	24 671,41	58 248,19	82 986,30	117 996,26
Результат діяльності	64316,10	17 257,28	25 527,55	40 417,65	44 838,09
Рентабельність активів, %	3,01	0,77	1,14	1,73	1,87
Рентабельність капіталу, %	29,69	7,83	12,08	18,07	19,59

Враховуючи зміни банківського законодавства та закону про банківську діяльність [4] та реструктуризаційні заходи НБУ, основною метою є виведення неплатоспроможних банків з ринку та зменшення кількості тимчасово створених «кишенькових банків». Обслуговування 1-2 юридичних осіб в Україні та реформування банківської системи для створення міцної основи для фінансового сектору країни.

Актуальним залишається удосконалення методичного підходу до запровадження індикаторів визначення параметрів підвищення ризику відмивання коштів через банківську систему при вирішенні досліджуваної проблеми. Основними завданнями внутрішнього фінансового моніторингу на рівні банку є:

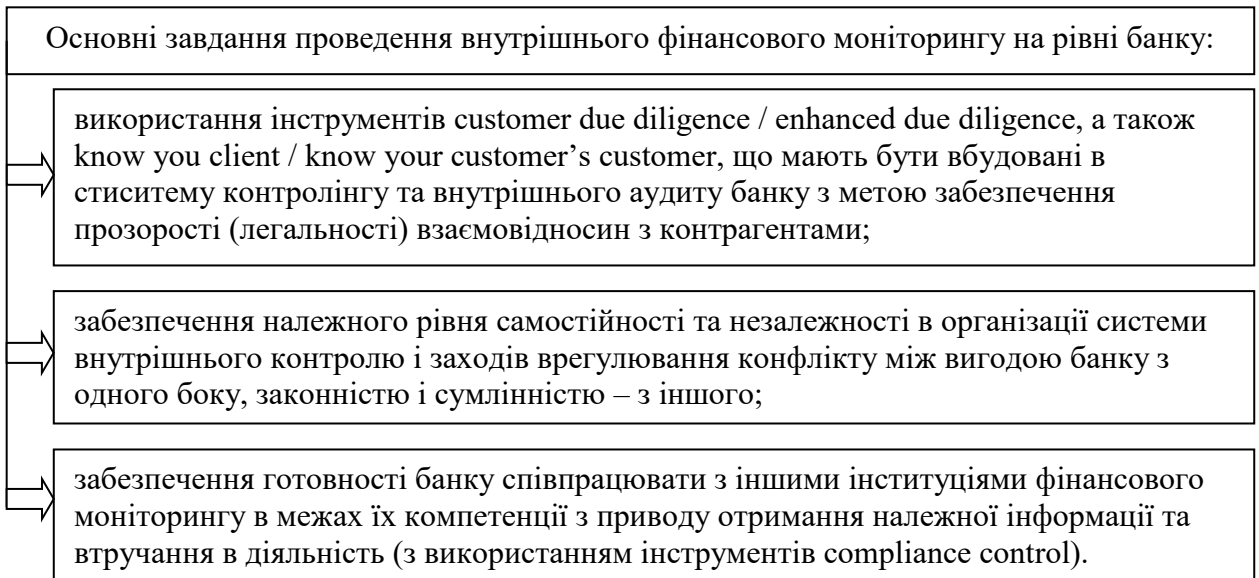

Рис. 2.11. Основні завдання проведення внутрішнього фінансового моніторингу на рівні банку

Джерело: складено автором за даними [50]

Низький рівень фінансової інклюзії в Україні, що пов'язаний відсутністю достатнього рівня фінансової грамотності, прогалинами національного законодавства у сфері захисту прав споживачів, зокрема споживачів фінансових послуг (рис. 2.12).

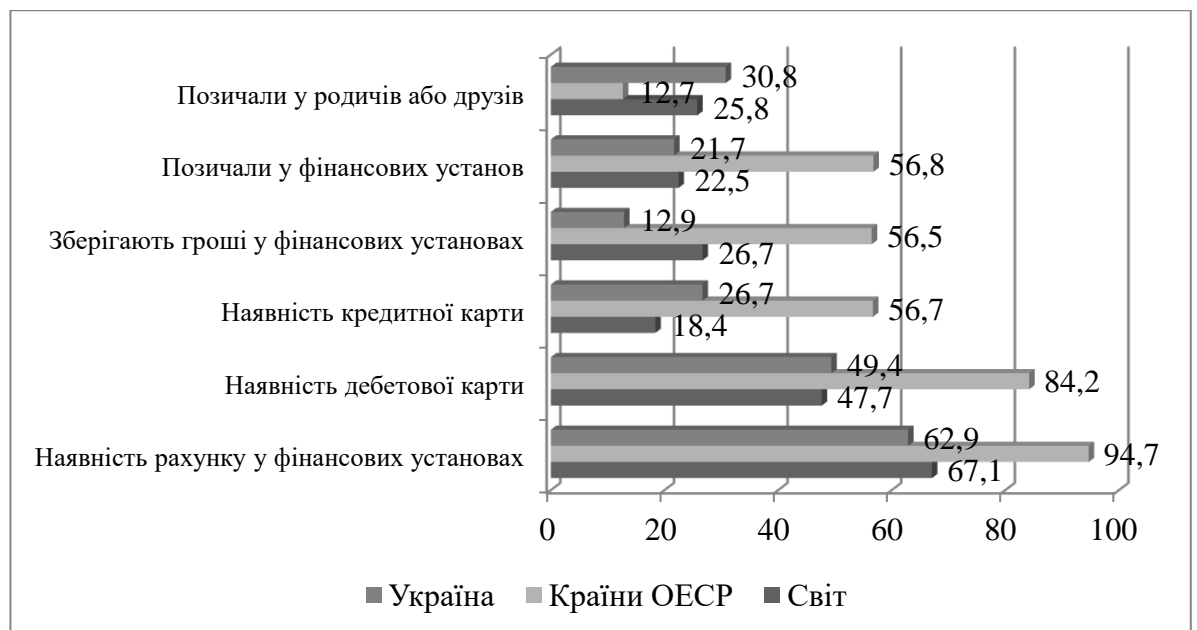

Рис. 2.12. Динаміка окремих показників фінансової інклюзії, %

Джерело: складено автором за даними [52]

Згідно з індикатором Global Findex 2020 / 2021, рівень фінансової інтеграції населення в організований грошовий ринок в Україні є досить низьким. Таким чином, більшість показників є нижчими, ніж у розвинених країнах ОЕСР, а за деякими даними, і середньосвітовими [52].

Тому в сучасних умовах відсутня цілісна система оцінки ефективності функціонування фінансового моніторингу. Існуючі методичні розробки вважають за доцільне враховувати такі складові, перелік яких не є повним: широта та інтенсивність охоплення фінансового моніторингу; швидкість процесу експертизи; оперативність обробки взаємних запитів органів фінансового контролю; ступінь відповідності відповіді запиту; якість розслідування та інші.

Висновки до розділу 2

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити такі висновки:

Проведено оцінку сучасних методів і моделей первинного фінансового моніторингу українських банків. Зазначимо, що у 2021 році Держфінмоніторингом взято на облік 1 659 877 повідомлень щодо фінансових операцій, що на 64,9% менше, ніж у 2020 році. Зменшення кількості повідомлень від СПФМ до Держфіннагляду відбулося у зв'язку з виконанням СПФМ Постанови від 06.12.2019. вимоги оновленого Основного Закону №361-ІХ, яким змінено підхід до фінансової ідентифікації операції з ознаками фінансового контролю. Банки є найбільш активними у системі звітності в рамках СПФМ, надсилаючи переважну більшість повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому нагляду. У 2021 році банками враховано 98,71% усіх повідомлень щодо фінансових операцій.

Проведено аналіз нормативних вимог щодо організації первинного фінансового аудиту банків України. Сучасний науково-технічний прогрес вимагає активізації глобалізації світу, характерною рисою якої є зростаюча

фінансова єдність і взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу; рух світової економіки до єдиних стандартів, цінностей і принципів функціонування. Незважаючи на позитивний і довгоочікуваний закон, практика його застосування до банків ще тільки зароджується. Через відсутність стандартизованих критеріїв для ефективної оцінки ризиків більшість банків використовували інструменти уникнення ризиків і в переважній більшості випадків просто відмовлялися обслуговувати клієнтів у ситуаціях, які не підтвержені документами, які вимагають їх контролюючі органи (НБУ).

Варто зазначити, що з огляду на зміни до Закону про банки і банківську діяльність, а також заходи НБУ з реструктуризації головною метою є виведення неплатоспроможних банків з ринку та зменшення кількості "кишенькових банків". була тимчасово створена для обслуговування 1-2 юридичних осіб в Україні та реформування банківської системи для створення міцної основи для фінансового сектору країни. Актуальним залишається удосконалення методичного підходу до впровадження індикаторів ідентифікації параметрів підвищення ризику відмивання коштів через банківську систему при вирішенні досліджуваної проблеми.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ

3.1. Розвиток ризик-орієнтованого контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України

У банківській практиці існує велика кількість механізмів управління основними видами ризиків: кредитним, ризиком ліквідності, ринковим та операційним, у тому числі ризиками, пов'язаними з відмиванням грошей. Статистичні дані, представлені у звітах Державної служби фінансового моніторингу України, дозволяють довести, що банки продовжують недооцінювати свою вразливість до ризиків у системі первинного фінансового моніторингу в банках України або намагаються керувати ними традиційними методами. Результати аналізу підтверджують необхідність досягнення стратегічної мети – ефективного виявлення, контролю та мінімізації ризиків, які мають бути ключовими у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, у тому числі шляхом впровадження комплексних превентивних заходів. Особливу роль у забезпеченні розвитку економіки та підтриманні фінансової стабільності в країні відіграє банківський сектор. Банки є найактивнішими суб'єктами звітності, надсилають найбільшу кількість звітів про операції, що підлягають фінансовому моніторингу. За сучасних умов сфера фінансових відносин, зокрема банківська, потребує постійного моніторингу з урахуванням посилення впливу як глобальних, так і внутрішніх ризиків.

Фундаментальні зміни в системі фінансового моніторингу передбачають розвиток існуючих механізмів, використання методичного інструментарію в аспекті вдосконалення ризик-орієнтованого підходу (RBA). Саме RBA застосовується до первинного фінансового моніторингу в банках

України і спрямований на аналіз процесів ідентифікації та класифікації ризиків.

Варто зазначити, що в сучасних умовах зміни векторів розвитку економіки України важливо усвідомлювати, що різноманітність підходів до класифікації банківських ризиків, з одного боку, дозволяє аналізувати та ідентифікувати існуючі види ризиків у деталізація, розробка нових підходів і методичних засобів їх мінімізації та управління, інша – формує їх багатофакторність на етапі ефективного управління ними. На сьогодні за допомогою теорії банківської справи виділено поширені види банківських ризиків. Ризики прямо чи опосередковано впливають на ефективність усієї системи управління фінансами, опосередковано – через систему фінансового моніторингу впливають на ефективність протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в цілому [50]. Проте, незважаючи на існуючу класифікацію, на практиці в банківській діяльності виникає ланцюжок ризиків – один провокує інший, а потім вони діють взаємопов'язано та взаємозалежно, створюючи комплексний ефект на загальний результат. Наприклад, операційний ризик – виникає в процесі здійснення різних видів операцій через помилки, неуважність або шахрайство банківських працівників. Цей ризик може виникнути стосовно будь-якого продукту чи послуги, які можуть бути використані для відмивання грошей та/або фінансування тероризму.

Зокрема, в банку неефективно може бути організований моніторинг підозрілих операцій клієнтів. Як наслідок, несвоєчасне виявлення цих операцій або невиявлення може призвести до несвоєчасного застосування заходів, спрямованих на їх припинення або зрив. У свою чергу, деякі працівники банку можуть випадково або навмисно встановлювати стосунки з підозрілими клієнтами, не користуючись правом або не виконуючи вимоги законодавства про відмову у відкритті рахунку клієнтам.

Недоліки та помилки в управлінні, контролі та здійсненні банківських операцій можуть спровокувати ризик ліквідності. Банк наражається на

високий рівень комплаєнс-ризиків, коли він порушує або ігнорує закони, правила та нормативні акти, прийняті з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Комплаєнс-ризик може спровокувати операційний ризик, якщо національне законодавство є неадекватним і, як наслідок, існує ризик відмивання грошей, що призводить до репутаційного ризику банку. Банк, який не має дієвої програми з протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, значно ризикує своєю діловою репутацією. У свою чергу, репутаційний ризик призводить до зниження довіри населення до фінансової установи і, нарешті, виникає ризик ліквідності. Ці властивості ризиків не тільки посилюють їх негативний довготерміновий вплив і ускладнюють прогнозування, але й ускладнюють процедури розробки та застосування заходів, спрямованих на захист банку проти їх негативного впливу.

Варто відзначити, що типові банківські ризики взаємопов'язані з ризиком відмивання грошей, і більшість науковців стверджують, що ризик відмивання грошей найбільш тісно пов'язаний з операційним ризиком. Поняття «відмивання грошей» (ML) слід розглядати як діяльність, яка постійно трансформується, тому правоохоронні органи в усьому світі працюють над виявленням конкретних методів, які використовують злочинці. В останні роки кількість терористичних організацій зросла практично в усіх регіонах світу. Постійний аналіз цих явищ є неодмінною умовою для розробки своєчасних та ефективних заходів протидії [19, с. 35].

Основою функціонування ефективної системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму є створення нормативно-правової бази, яка має відповідати міжнародним стандартам і рекомендаціям FATF [21, с. 9], міжурядового органу, який займається розробкою антигрошових заходів. політику відмивання коштів та сприяє її реалізації як на національному, так і на міжнародному рівнях. Підвищені вимоги FATF, Світового банку та Міжнародного валютного фонду є результатом консолідованих зусиль світової спільноти щодо протидії

відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Проникнення злочинних доходів у бізнес становить реальну небезпеку для розвитку господарської діяльності суб'єктів господарювання, призводить до дестабілізації існуючих фінансово-грошової систем, падіння добробуту населення тощо.

Одним із найбільш розвинених в Україні є фінансовий моніторинг банківських установ [50], оскільки саме діюча система фінансового моніторингу дозволяє прогнозувати появу факторів, що негативно впливають на стабільність банків через їхню вразливість до ризиків ВК/ФТ. Основні зміни в системі фінансового моніторингу включають розробку механізмів удосконалення РВА. Існуючий взаємозв'язок між процесами відмивання коштів, отриманих внаслідок корупційних діянь, свідчить про актуальність запобігання та протидії корупційним ризикам при застосуванні РВА в системі фінансового моніторингу.

Органи державного фінансового моніторингу застосовують РВА при плануванні та проведенні відповідних перевірок. Перелік РЕ, включених до плану аудиту, формується органами державного фінансового моніторингу на підставі РВА та з урахуванням результатів оцінки ними вразливості РЕ до ризиків ВК/ФТ. Порядок (критерії) оцінки ризиків використання РЕЗ з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, розроблений кожним органом державного фінансового моніторингу для підпорядкованих йому РЕЗ, враховують особливості цих РЕЗ і дещо відрізняються [18, с. 21].

Блок «Декомпозиція процесу створення моделі управління ризиками клієнта в контексті впровадження РВА» складається з 3 етапів:

Етап А1 – «Аналіз зовнішньої та внутрішньої середовище управління клієнтськими ризиками в РЕ».

Етап А2 – «Формування та апробація карти ризиків клієнта».

Етап А3 – «Впровадження заходів щодо контролю за клієнтами підвищеного ризику».

Перший етап передбачає аналіз зовнішнього середовища (аспект глобалізації) та аналіз внутрішнього середовища, а саме характеру, структури та складності діяльності, різноманітності операцій (їх обсягів і розмірів), спеціалізація клієнтів, послуг і діяльності банківської установи. Наступним етапом застосування РВА є формування та валідація карти клієнтських ризиків РЕ, яка складається з 3 кроків: ідентифікація (виявлення) ризиків ВК/ФТ для формування карти клієнтських ризиків; структурування ризиків та критеріїв оцінки ризиків ВК/ФТ (критерії ризику) за географічним розташуванням, типом клієнта, типом товарів/послуг) та рівнями ризику; класифікація клієнтів РЕ та ідентифікація фінансових операцій, які піддаються ризику та можуть підлягати внутрішньому фінансовому моніторингу. Визначення ризиків ВК/ФТ, пов'язаних із географічним розташуванням країни реєстрації клієнта чи установи, з його клієнтами та типом товарів/послуг, у тій мірі, в якій їх можна ідентифікувати, дозволить РЕ визначити та застосувати відповідні заходи контролю для мінімізації цих ризиків. Вивчення нормативно-правових та організаційних аспектів здійснення фінансових розслідувань у системі фінансового моніторингу є актуальним завданням, яке вирішується науковцями та має наукове та практичне значення [32, с. 55].

Таким чином, чинне регулювання розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України у сфері ПВК/ФТ на рівні компетентних органів в Україні не є повною мірою ефективним, оскільки ґрунтується на встановлених та оприлюднених формальних критеріях ідентифікації та оцінки ризиків ВК/ФТ. Щоб забезпечити впровадження ефективного РВА, необхідно застосувати об'єктивне вимірювання вразливості банківських установ до ризиків ВК/ФТ на основі обробки та аналізу великої кількості показників ефективності для виявлення схем розвитку ризик-орієнтованого банківського

контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України. Запровадження РВА дасть певні переваги, зокрема, більш ефективне управління ризиками та витратами. Це можливо завдяки індивідуалізованому підходу до формування критеріїв ризику щодо рівня виявлення та оцінки ризику. Відповідно, це дозволить не відволікати ресурси системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму на обслуговування непотрібних процесів, зосереджуючись лише на виявлених ризиках.

3.2. Побудова ефективної системи внутрішнього контролю як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України

Враховуючи кризові тенденції світових фінансових ринків, питання створення надійної та ефективної банківської системи стає все більш актуальним, як у теорії, так і на практиці. Оскільки недосконале регулювання діяльності фінансових посередників призвело до негативних подій в економіці країн світу. Тому глобальні організації почали шукати шляхи підвищення ефективності системи регулювання та нагляду. Концепція банківського нагляду в кожній країні має свої особливості, які пов'язані як з історичним розвитком, так і зі структурою уряду та банківської системи.

Проте перед кожним центральним банком час від часу постає завдання розробки або визначення найбільш оптимальних механізмів і форм банківського нагляду з урахуванням історичних факторів розвитку та новітніх технологічних можливостей, що з'являються в банківському секторі.

У найближчі роки темпи економічного зростання будуть помірними, а рівень соціального забезпечення залишатиметься досить низьким і не відповідатиме очікуванням високої якості життя, характерним для більшості європейських країн. Банківський сектор пройде складний шлях якісного зростання та розвитку, спрямованого на підвищення фінансової стабільності, капіталізації та ліквідності, зниження ризиків шляхом посилення

регулювання та нагляду за банками, активне впровадження міжнародних стандартів.

Хочу підкреслити, що в основі оптимістичних сценаріїв лежить інноваційний спосіб розвитку української банківської системи, оскільки в умовах кризи та загострення конкуренції на ринку банківських послуг банки змушені шукати нові шляхи отримання конкурентних переваг, особливо завдяки активному впровадженню інноваційних концепцій. Банк 3.0» та «Банк 4.0». Що стосується песимістичного та інерційного сценаріїв розвитку української банківської системи, то ми не вважаємо їх цілком прийнятними, оскільки такі сценарії не забезпечують системної стабільності, ефективності та стабільного розвитку банківської діяльності. системи України, що позитивно впливає на соціальний, регіональний та економічний розвиток країни в цілому Підвищення доступності банківських послуг для населення та бізнесу.

Для реалізації оптимістичного сценарію та досягнення прогнозованих показників стабільного розвитку банківської системи України на інноваційній основі необхідно використовувати сучасні методи управління ризиками та регулювання банківської діяльності, зокрема:

- підвищення ефективності банківського нагляду, розширення його повноважень з метою підтримки фінансової стабільності, адаптація регуляторних інструментів до міжнародних стандартів, включаючи механізми виявлення проблем, пов'язаних з банківською діяльністю (так звані системи early warning systems) та негайного реагування нагляду (як prompt corrective actions), запровадження міжнародних підходів у сфері фінансового регулювання з урахуванням рекомендацій Базель II та Базель III;

- створення компанії з управління проблемним капіталом (КУПА) для вирішення питань, пов'язаних з проблемними банківськими кредитами. Прийняття законопроекту про діяльність з управління боргом дозволить банкам швидше очистити баланси від проблемних кредитів, покращити фінансовий стан і почати кредитувати економіку;

- запровадити механізм bail-in з метою відновлення платоспроможності проблемних банків та підвищення капіталізації;

- забезпечення ефективного управління банківською діяльністю з використанням CRI, моделі BSC – системи збалансованих показників ефективності, яка враховує причинно-наслідкові зв'язки, фактори досягнення результату та зв'язки з фінансовими показниками;

- орієнтація банків на інноваційний розвиток у рамках концепцій Банк 3.0 та Банк 4.0, застосування надзвичайно ефективних цифрових технологій, орієнтованих на потреби споживачів, за допомогою яких можна повернути їх довіру та підвищити ефективність банківської діяльності системи.

Сьогодні основними проблемами діяльності банків є високі ризики, неякісні кредитні портфелі, низька ефективність, рівень капіталізації та висока концентрація частки держави в банківському секторі. Ці проблеми необхідно комплексно вирішувати, проводити структурні зміни в економіці та банківському секторі України, використовуючи сучасні методи управління та регулювання банківської діяльності.

Реалізація запропонованого оптимістичного сценарію розвитку банківської системи України має забезпечити перехід банківської системи на якісно новий етап її розвитку, нову привабливість становлення сучасного, високорозвиненого, конкурентоспроможного, стабільного утворення ефективну, інноваційну банківську систему, яка позитивно впливає на розвиток економіки та забезпечує високий рівень банківських послуг для населення та бізнес-організацій.

Оптимістичний сценарій розвитку передбачає якісне та кількісне покращення банківського сектору та економічної сфери країни. В результаті зовнішніх і внутрішніх шоків підвищується стійкість банківської системи, знижується рівень ризику, банки обирають інноваційний шлях розвитку.

Розглянемо основні напрями здійснення внутрішнього контролю діяльності банківської установи (рис. 3.1).

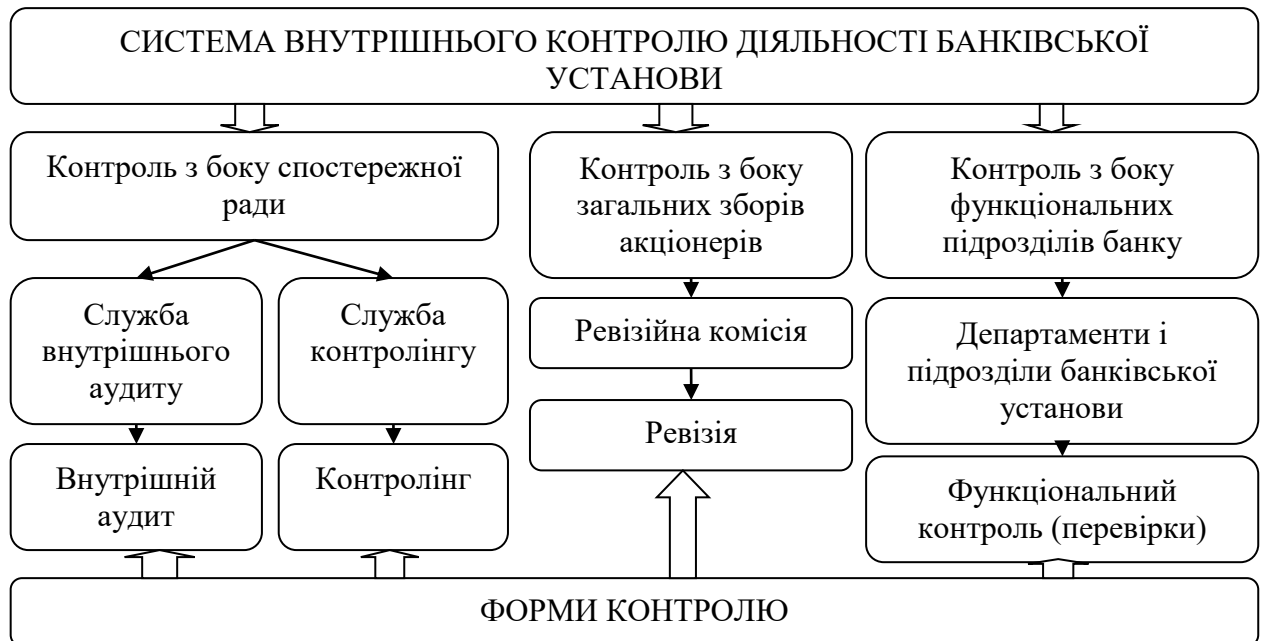

Рис. 3.1. Система внутрішнього контролю діяльності банківської установи

*власна авторська розробка

Банк, який має відокремлені підрозділи, може створити внутрішньобанківську систему запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, відповідно до якої визначені повноваження щодо ведення реєстру фінансових операцій, прийняття рішень щодо подання звітності до Державної служби фінансового моніторингу України. України за фінансовими операціями в певному регіоні здійснюватимуть уповноважені банком відокремлені підрозділи та їх відповідальні особи. Серед фінансових операцій, які підпадають під критерії фінансових моніторингу, є наступні:

– перерахування коштів готівкою на рахунок з подальшим їх перерахуванням іншій особі в той же робочий день;

– перерахування коштів на поточний рахунок або їх зняття з поточного рахунку юридичної особи або фізичної особи – підприємця, якщо операції за вказаним рахунком не проводилися з дня його відкриття;

– перерахування коштів за кордон у разі відсутності зовнішньоекономічного договору (контракту);

- перерахування коштів на поточний рахунок юридичної особи, період діяльності якої не перевищує трьох місяців з дня реєстрації;
- списання коштів з поточного рахунку юридичної особи, термін діяльності чого не перевищує трьох місяців з дня реєстрації [45].

Розгляд основних підсистем організацій фінансового контролю в структурі моніторингу дозволяє зробити висновок, що в Україні впроваджується змішана модель фінансового моніторингу. Зі свого боку НБУ в частині правового забезпечення розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, вносить зміни до чинних нормативно-правових актів та приймає нові; з питань методичного забезпечення надає рекомендації щодо застосування окремих норм законодавства, відповідає на запитання банків, розміщує відповідну інформацію на офіційному веб-сайті НБУ.

Внутрішній контроль як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України повинен забезпечувати об'єктивну оцінку стану банку на підставі аналізу інформаційної системи та інформаційних потоків, зокрема, системи бухгалтерського обліку і супутніх видів контролю. Завдання внутрішнього контролю як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України визначаються керівництвом, виходячи з потреб управління банком та його філіальною мережею. Це, насамперед, контроль за станом та збереженням активів, дотриманням внутрішніх контрольних процедур при здійсненні різноманітних банківських операцій, аналіз ефективності функціонування систем внутрішнього контролю та обробки інформації. Таким чином, внутрішній контроль як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України є формою управлінського контролю, для здійснення якого в банку створюється спеціальний підрозділ – служба внутрішнього аудиту. Це самостійний структурний підрозділ, який засновується за рішенням вищого органу банку і, як правило, підпорядковується безпосередньо Раді банку.

Мета створення і діяльності служби внутрішнього контролю як напрям вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України – мінімізація ризику в діяльності банку і максимізація прибутку. Основними функціями даного підрозділу подані на рис. 3.2.

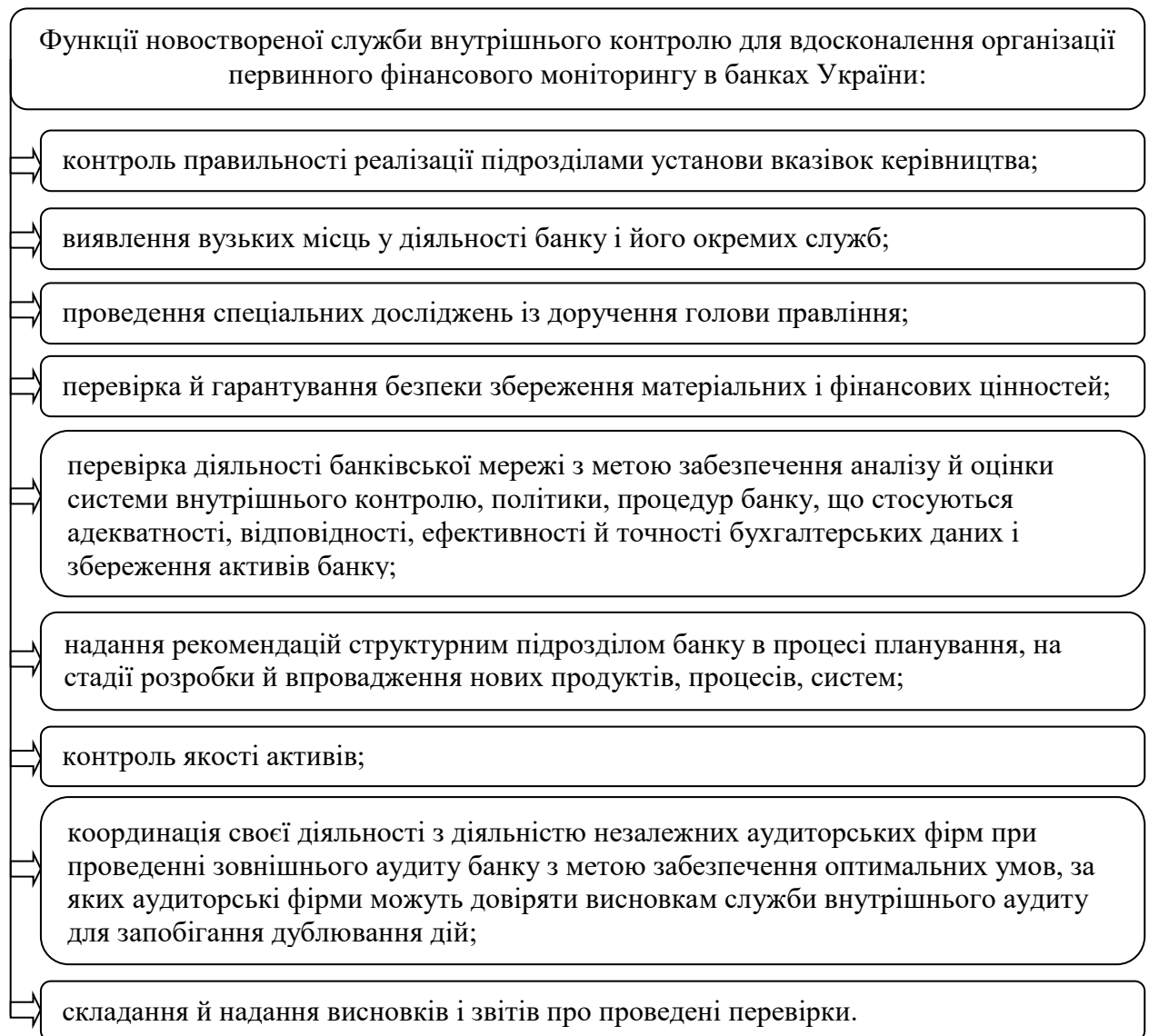

Рис. 3.2. Функції новоствореної служби внутрішнього контролю для вдосконалення організації первинного фінансового моніторингу в банках України

*власна авторська розробка

Варто зазначити, що запропонована служба внутрішнього аудиту банку може контролювати доцільність, ціну та якість придбання, продажу та конвертації активів.

Отже, за останні роки Україна зробила важливий крок у напрямку вдосконалення системи внутрішнього контролю, який удосконалює організацію первинного фінансового контролю українських банків та наближає її до міжнародних стандартів і практики, але залишається ще багато невирішених проблем, недоліків цієї діяльності, основними з яких є: недосконалий контроль за наявністю адекватних систем управління банківськими ризиками; низький рівень практичного виконання пруденційних вимог, зокрема щодо інсайдерських операцій та дотримання нормативів щодо великих кредитних ризиків; відсутність належного контролю за наявністю в банку положень, практики та процедур щодо запобігання відмиванню грошей тощо. Тому для подальшого розвитку елементів системи банківського нагляду необхідно створити ефективну систему внутрішнього контролю, першим кроком до побудови якої є чітке визначення мети та завдань.

Висновки до розділу 3

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Проведено дослідження розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України. Варто відзначити, що чинне регулювання розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України у сфері ПВК/ФТ на рівні компетентних органів в Україні не є повною мірою ефективним, оскільки ґрунтується на встановлених та оприлюднених формальних критеріях ідентифікації та оцінки ризиків ВК/ФТ. Щоб забезпечити впровадження ефективного РВА, необхідно застосувати об'єктивне вимірювання вразливості банківських установ до ризиків ВК/ФТ на основі обробки та аналізу великої кількості показників ефективності для виявлення схем розвитку ризик-орієнтованого банківського

контролю в системі первинного фінансового моніторингу в банках України. Запровадження РВА дасть певні переваги, зокрема, більш ефективне управління ризиками та витратами. Це можливо завдяки індивідуалізованому підходу до формування критеріїв ризику щодо рівня виявлення та оцінки ризику. Відповідно, це дозволить не відволікати ресурси системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму на обслуговування непотрібних процесів, зосереджуючись лише на виявлених ризиках.

Для вдосконалення організації первинного фінансового контролю українських банків побудовано ефективну систему внутрішнього контролю, що запобігає легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. За останні роки Україна зробила важливий крок у напрямку вдосконалення системи внутрішнього контролю, який пішов у напрямок організаційного розвитку первинного фінансового контролю українських банків та наближення їх до міжнародних стандартів і практики, але залишається ще багато невирішених проблем і недоліків в українських банках ця діяльність, найважливішими з яких є: недосконалий контроль за наявністю відповідних систем управління банківськими ризиками; низький рівень практичного виконання пруденційних вимог, зокрема щодо інсайдерських операцій та дотримання нормативів щодо великих кредитних ризиків; відсутність належного контролю за наявністю в банку положень, практики та процедур щодо запобігання відмиванню грошей тощо. Тому для подальшого розвитку елементів системи банківського нагляду необхідно створити ефективну систему внутрішнього контролю, першим кроком до побудови якої є чітке визначення мети та завдань.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Визначено особливості функціонування банків в системі фінансового моніторингу для запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. В Україні система фінансового моніторингу була створена порівняно недавно, тому її вивченню приділялося недостатньо уваги. Підвищена увага до питання підвищення ефективності фінансового моніторингу серед науковців і практиків значною мірою зумовлена його важливістю для забезпечення економічної безпеки держави.

Досліджено загальні засади нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу в банках. Так, загалом побудова фінансового моніторингу в банках значною мірою визначається особливостями соціально-економічного та історичного розвитку країни, характером і традиціями банківської системи, політичними причинами. Однак попередженню та запобігання кризових явищ в банківській системі повинен сприяти створений масив нормативно-правових актів, що регламентують вплив на кризові явища. Тому банківський нагляд повинен завжди виступати важливим стратегічним завданням для уряду, центрального банку та менеджерів окремих банків та мати властивості, які б сприяли побудові ефективного фінансового механізму: гнучкого та адаптивного, здатного до диверсифікації та своєчасного ситуаційного реагування шляхом ефективного використання потенціалу банківських установ та технологій здійснення фінансового моніторингу в банках.

Обґрунтовано особливості організації первинного фінансового моніторингу вітчизняних банків. Варто відзначити, що можливість відмови у відкритті рахунку при наявності підозр про проведення (у тому числі планованому) потенційним клієнтом операцій з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, можуть спричинити за собою грубе

порушення законодавства, так звану «торгівлю рахунками» на вітчизняному ринку банківських послуг. Внаслідок посилення вимог до платоспроможності та капіталізації страховиків та запровадження нових фінансових нормативів зростає довгострокове інвестування в економіку України. Якісні та структурні зміни в прийнятних активах і представництві (покритті) страхових резервів.

Проведено оцінку сучасних методів і моделей первинного фінансового моніторингу українських банків. Зазначимо, що у 2021 році Держфінмоніторингом взято на облік 1 659 877 повідомлень щодо фінансових операцій, що на 64,9% менше, ніж у 2020 році. Зменшення кількості повідомлень від СПФМ до Держфіннагляду відбулося у зв'язку з виконанням СПФМ Постанови від 06.12.2019. вимоги оновленого Основного Закону №361-ІХ, яким змінено підхід до фінансової ідентифікації операції з ознаками фінансового контролю. Банки є найбільш активними у системі звітності в рамках СПФМ, надсилаючи переважну більшість повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому нагляду. У 2021 році банками враховано 98,71% усіх повідомлень щодо фінансових операцій.

Проведено аналіз нормативних вимог щодо організації первинного фінансового аудиту банків України. Сучасний науково-технічний прогрес вимагає активізації глобалізації світу, характерною рисою якої є зростаюча фінансова єдність і взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу; рух світової економіки до єдиних стандартів, цінностей і принципів функціонування. Незважаючи на позитивний і довгоочікуваний закон, практика його застосування до банків ще тільки зароджується. Через відсутність стандартизованих критеріїв для ефективної оцінки ризиків більшість банків використовували інструменти уникнення ризиків і в переважній більшості випадків просто відмовлялися обслуговувати клієнтів у ситуаціях, які не підтверджені документами, які вимагають їх контролюючі органи (НБУ).

Розкрито особливості організації внутрішнього фінансового контролю банків України. Варто зазначити, що з огляду на зміни до Закону про банки і банківську діяльність, а також заходи НБУ з реструктуризації головною метою є виведення неплатоспроможних банків з ринку та зменшення кількості "кишенькових банків". Була тимчасово створена для обслуговування 1-2 юридичних осіб в Україні та реформування банківської системи для створення міцної основи для фінансового сектору країни. Актуальним залишається удосконалення методичного підходу до запровадження індикаторів визначення параметрів підвищення ризику відмивання коштів через банківську систему при вирішенні досліджуваної проблеми.

Підготовлено дослідження щодо розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу банків України. Варто зазначити, що чинне регулювання розвитку ризик-орієнтованого банківського контролю в системі первинного фінансового моніторингу українських банків у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму не є повною мірою ефективним на рівні компетентних органів України, оскільки на основі встановлених та опублікованих формальних критеріїв ідентифікації та оцінки ризиків ризиків ВК/ФТ. Щоб забезпечити впровадження ефективного RBA, необхідно застосовувати об'єктивне вимірювання вразливості банківських установ до ризиків протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, яке ґрунтується на обробці та аналізі великої кількості показників ефективності з метою визначення схем для розвитку грошових потоків банків, ризик-орієнтований банківський контроль у системі первинного фінансового моніторингу банків України. Запровадження RBA має певні переваги, зокрема більш ефективне управління ризиками та витратами. Це можливо завдяки індивідуальному підходу до розробки критеріїв ризику для рівня розпізнавання та оцінки ризику. Відповідно, це дає змогу не витрачати ресурси системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним

шляхом, та фінансуванню тероризму на підтримку непотрібних процесів, зосереджуючись лише на ідентифікованих ризиках.

Для вдосконалення організації первинного фінансового контролю українських банків побудовано ефективну систему внутрішнього контролю, що запобігає легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. Внутрішній аудит здійснюється відповідно до повноважень, визначених установчими та внутрішніми документами банку: загальними зборами, наглядовою радою банку, радою директорів банку, ревізійною комісією, підрозділом внутрішнього аудиту, головним бухгалтером (заступниками), керівники самостійних організаційних підрозділів банку, відділу управління ризиками банку, відділу комплаєнс, інші працівники, які здійснюють процедури внутрішнього контролю в межах своїх повноважень відповідно до посадових інструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. Документ 8073-Х, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.07.2022, підстава – 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 21.08.2022)
2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. Документ 2341-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 19.08.2022, підстава – 2472-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 21.08.2022)
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України № 1702-VII від 14.10.2014 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, ст.171. Документ 361-IX, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.08.2022, підстава – 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 21.08.2022)
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30. Документ 2121-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.08.2022, підстава – 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 21.08.2022)
5. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238. Документ 679-XIV, чинний, поточна редакція – Редакція від 17.08.2022, підстава – 2463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 21.08.2022)
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до

2025 року»: Указ Президента України. Документ 347/2021, чинний, поточна редакція – Прийняття від 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

7. Про затвердження Постанова Правління НБУ про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Постанова Правління НБУ від 30.06.2020 № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0090500-20#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

8. Про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Постанова Правління НБУ від 28.07.2020 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0106500-20#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 1, ст.1. Документ 1811-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 19.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1811-20#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

10. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Постанова Кабінету міністрів України і Національний банк України від 28 серпня 2001 р. № 1124. Документ 1124-2001-п, поточна редакція – Редакція від 20.04.2004, підстава – v3846500-04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1124-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

11. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: Рекомендації FATF. Прийнято MONEYVAL на 46 Пленарному засіданні

(Страсбург, 8-12 грудня 2014), востаннє переглянуто на 55 Пленарному засіданні (Страсбург, 5-7 грудня 2017). URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> (дата звернення: 21.08.2022)

12. Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року: Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 № 16. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf> (дата звернення: 21.08.2022)

13. Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму: Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849. Документ 984_010-18, чинний, поточна редакція – Прийняття від 30.05.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-18#Text (дата звернення: 21.08.2022)

14. Про інформацію, що супроводжує грошові перекази: Регламент (EU) 2015/847 Європейського парламенту та ради від 20 травня 2015 року.

15. Акімова О. В. Дослідження можливостей адаптації та використання міжнародних типологій в системі фінансового моніторингу України. *Technology audit and production reserves*. 2016. № 5/4 (31). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288836234.pdf> (дата звернення: 21.08.2022).

16. Акімова О. В. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5562> (дата звернення: 21.08.2022)

17. Бормотова М. В. Дослідження сутності поняття фінансового моніторингу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 50. С. 214-217.

18. Вовчак О., Єндоренко Л. Інституційно-правові аспекти становлення і розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2021. № 1(40). С. 19–24.

19. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33-40.

20. Гулько Л. Г., Ільєва О. В. Організаційно-економічний механізм фінансового моніторингу в суб'єктів первинного фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 863-866.

21. Діденко К. В. Організація та ефективність системи фінансового моніторингу в банківській системі України : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 072 – фінанси, банківська справа та страхування / наук. кер. Є. Ю. Мордань. Суми : Сумський державний університет, 2021. 54 с.

22. Доценко Т. В. Удосконалення системи фінансового моніторингу як інструмент забезпечення економічної безпеки національної економіки : дис. ... д-ра філософії : 051. Суми, 2021. 305 с.

23. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банку: навч. посіб. К.: Центра учбової літератури, 2014. 292 с.

24. Звіт про діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 р. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf> (дата звернення: 21.08.2022)

25. Кириленко І. С. Локальна правотворчість як особливий різновид юридичної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: Серія «Право». 2013. Вип. 23. Ч. 1. Т. 1. С. 55–58.

26. Коваленко В. В. Організація системи фінансового моніторингу в пострадянських країнах. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 5. С. 41-49.

27. Коваленко В. В. Дослідження процесу організації фінансового моніторингу в банках. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Вип. 13. Т. 1. С. 8-16.

28. Коломоєць О. К. Взаємодія Державної служби фінансового моніторингу України з суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2021. № 1. С. 15-20.

29. Костюченко О. Є., Кривуля К. А. Правові умови та шляхи вдосконалення фінансового моніторингу. *Економічні науки*. Сер.: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (4). С. 205-214.

30. Кузьменко О. В., Яровенко Г. М., Бойко А. О., Миненко С. В. Розробка бізнес-моделей процесів фінансового моніторингу економічних агентів. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7470> (дата звернення: 21.08.2022)

31. Куришко О. О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 267-275.

32. Левицька С. О., Осадча О. О. Ризик-орієнтований підхід на етапах первинного фінансового моніторингу. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2021. № 3(95). С. 54-72.

33. Леонов С. В., Кузьменко О. В., Койбічук В. В., Доценко Т. В., Діденко І. В. Контент-аналіз нормативно-довідкової інформації при організації баз даних внутрішнього фінансового моніторингу економічних агентів. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. 2021. № 1. С. 221–232.

34. Литвин Н.А. Щодо форм взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та Національним антикорупційним бюро України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Юриспруденція. 2019. Випуск № 39. С. 38-41.

35. Мельник О. П., Божук І. І. Тенденції розвитку фінансового моніторингу в Україні та світова практика. *Правові новели*. *Науковий юридичний журнал*. 2020. № 10. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jsptui/bitstream/123456789/7391/1/7133_IR.pdf (дата звернення: 21.08.2022)

36. Онофрей В. С. Основні проблеми фінансового моніторингу в Україні. URL: <http://www.wayscience.com/wp->

content/uploads/2021/12/Materials-of-conference-18-19.10.2021.pdf#page=187

(дата звернення: 21.08.2022)

37. Патюта І. М. Сучасні схеми і підходи до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом у банківському секторі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 6. С. 262-269.

38. Перепелиця М. О. Класифікація об'єктів фінансового моніторингу: критерії та індикатори підозрілості. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1 (16). С. 144-153.

39. Петрук О. М., Левківська К. Д. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу. *Вісник ЖДТУ*. 2013. № 2. С. 288-292.

40. Смагло О. В. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Фінанси, банківська справа та страхування*. 2021. Вип. 26. С. 26-28.

41. Сова О. Місце фінансового моніторингу в системі банківського нагляду. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2020. № 5. Том 1. URL: <http://orcid.org/0000-0001-6386-6432> (дата звернення: 21.08.2022)

42. Сосенко В. Внутрішні документи суб'єкта первинного фінансового моніторингу як джерела фінансового права. *Фінансове право*. 2020. № 4. С. 214-223.

43. Стечишин Т. Б. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 8. С.183-187.

44. Сюркало Б. М. Напрями вдосконалення системи державного фінансового моніторингу. *Ефективна економіка*. 2013. Вип. № 3. С. 241-244.

45. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/75> (дата звернення: 21.08.2022)

46. Часова Т. О. Використання фінансового моніторингу під час розслідування злочинів у сфері економіки. *Часопис Київського університету*

права. 2020. Вип. 2. URL: 10.36695/2219-5521.2.2020.74 (дата звернення: 21.08.2022).

47. Швець Н., Акритов А. Роль і місце фінансового моніторингу в системі державного фінансового контролю. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 3. С. 3-9.

48. Швець Н. Р., Акритов А. А. Теоретико-методологічні засади організації та здійснення фінансового моніторингу. Журнал науковий огляд. 2021. № 7 (79). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/2431> (дата звернення: 21.08.2022)

49. Шиян Д. В. Система забезпечення фінансового моніторингу в банку. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2011. Випуск 2 (54). Серія «Економіка». С. 223-231.

50. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/pro-derzhfinmonitoring.html> (дата звернення: 21.08.2022)

51. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 21.08.2022)

52. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123549&cat_id=123512 (дата звернення: 01.09.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

**Нормативно-правове забезпечення фінансового моніторингу в
банківській системі України [1-14]**

Група	Назва
1	2
Нормативні документи міжнародних організацій та комітетів	Міжнародні конвенції: Конвенція ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та про фінансування тероризму, Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенція ООН проти корупції та інші
	Резолюції Ради Безпеки ООН
	Документи Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Рекомендації FATF
	Документи Базельського комітету банківського нагляду
	Документи інших міжнародних та регіональних організацій
Національні нормативні документи	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 № 1702-VII [3]; Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [4]; Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV [5]
	Нормативно-правові документи Національного банку України (НБУ): Постанова Правління НБУ «Про затвердження Постанови Правління НБУ про порядок організації та здійснення нагляду у сфері
	фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 30.06.2020 № 90 [7]; Постанова Правління НБУ «Про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.07.2020 № 106 [8]; Постанова Правління НБУ «Про здійснення банками фінансового моніторингу» від 19.05.2020 № 65 [9]; листи та роз'яснення щодо окремих питань здійснення фінансового моніторингу в банках тощо
	Нормативно-правові документи Кабінету Міністрів України (КМУ): Порядок формування переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, Перелік офшорних зон та інші
	Нормативно-правові документи Держфінмоніторингу
Внутрішньо-банківські нормативні документи	Правила внутрішнього фінансового моніторингу банку
	Програма ідентифікації та вивчення клієнтів банку
	Програми здійснення фінансового моніторингу за певними напрямками діяльності банку в процесі обслуговування клієнтів
	Програма оцінки та управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму
	Програма навчання та підвищення кваліфікації працівників банку
	Інші нормативні документи (наприклад, Постанова Правління НБУ про підрозділ фінансового моніторингу тощо)

Продовження додатку А

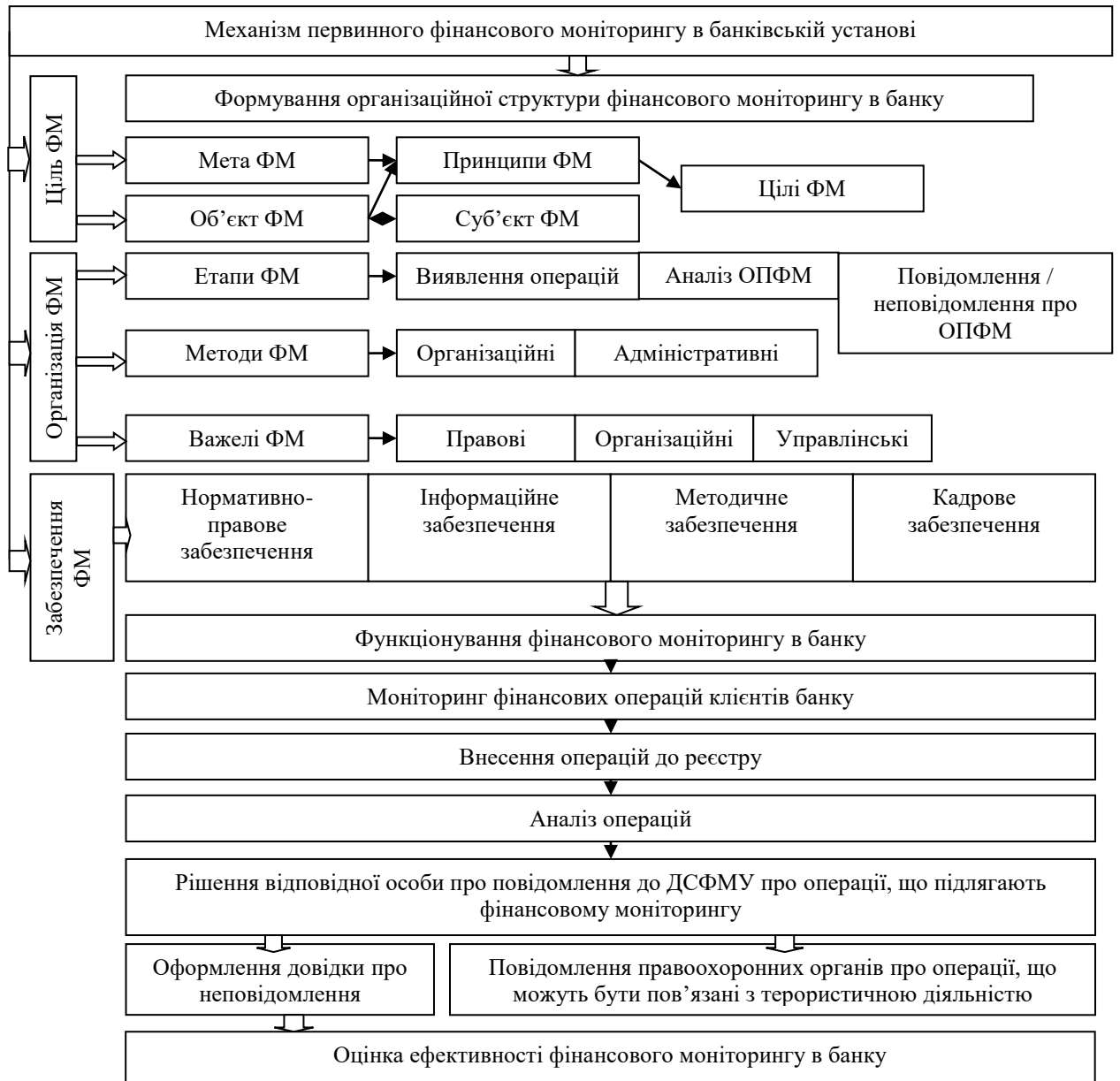

Рис. А.1. Механізм первинного фінансового моніторингу в банківських установах [20, с. 865]

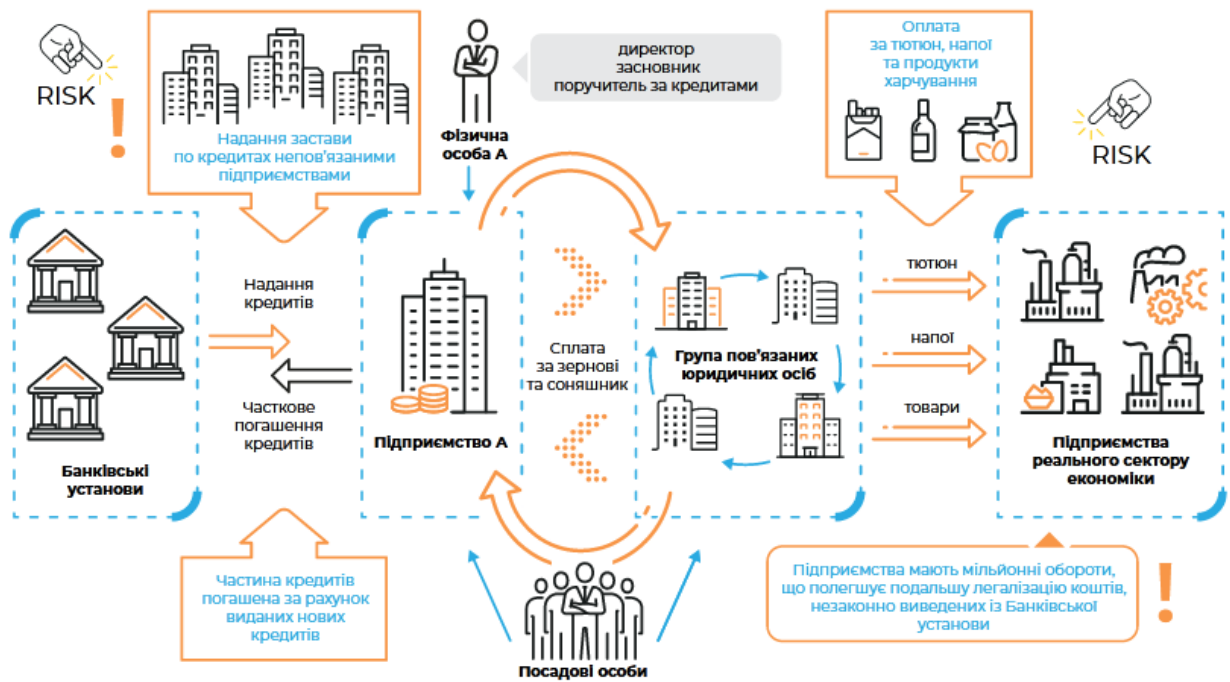

Рис. Б.1. Схема відмивання привласнених коштів банківських установ з використанням механізму «скрутки» [50]

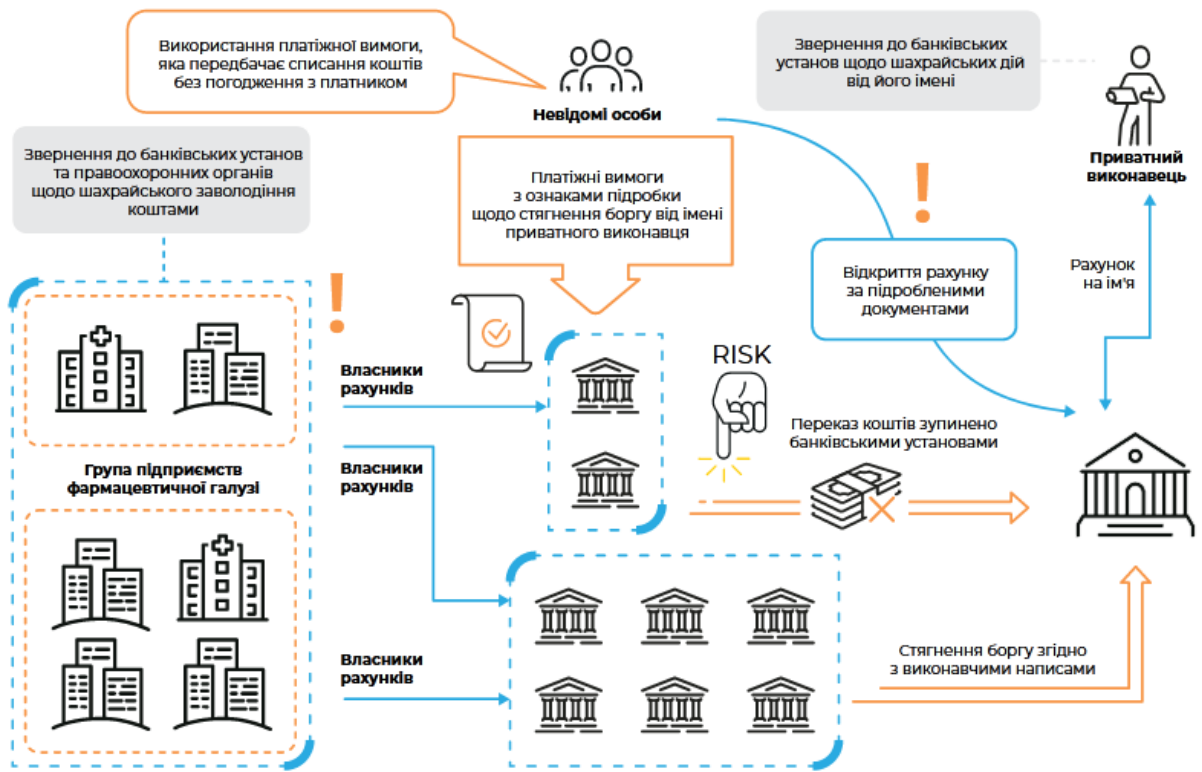

Рис. В.1. Шахрайське заволодіння грошовими коштами юридичних осіб з використанням підроблених документів [50]

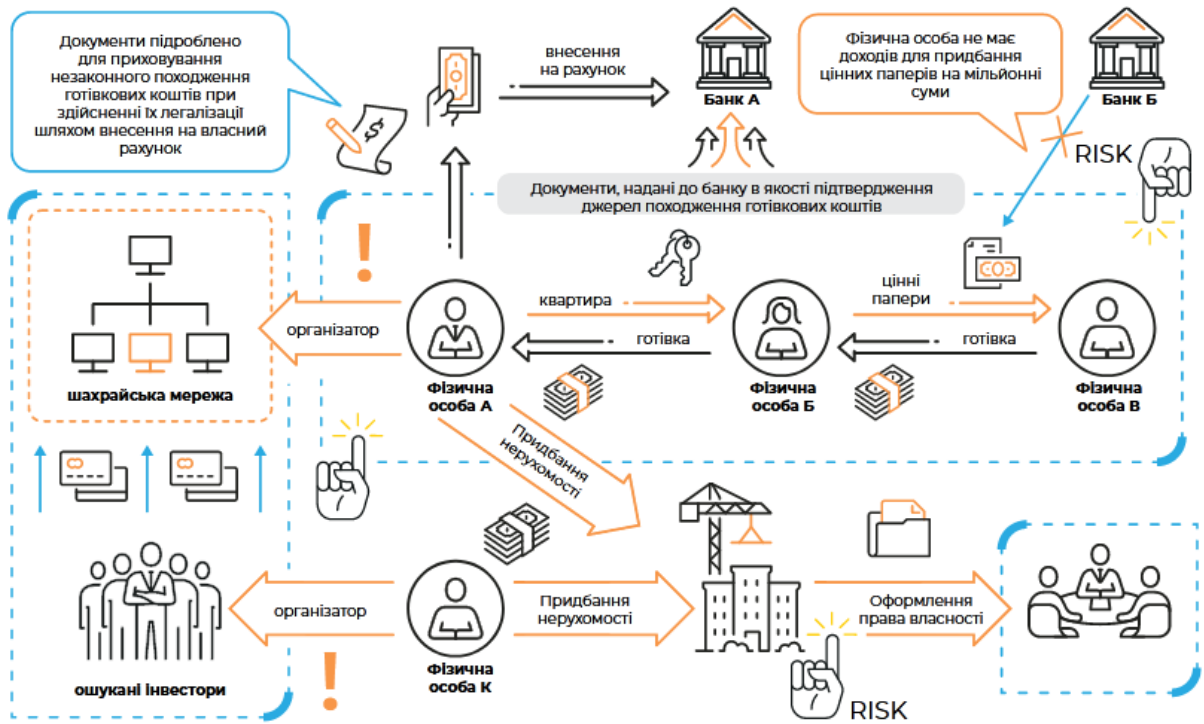

Рис. Д.1. Підроблення документів з метою приховування джерел походження готівкових коштів [50]

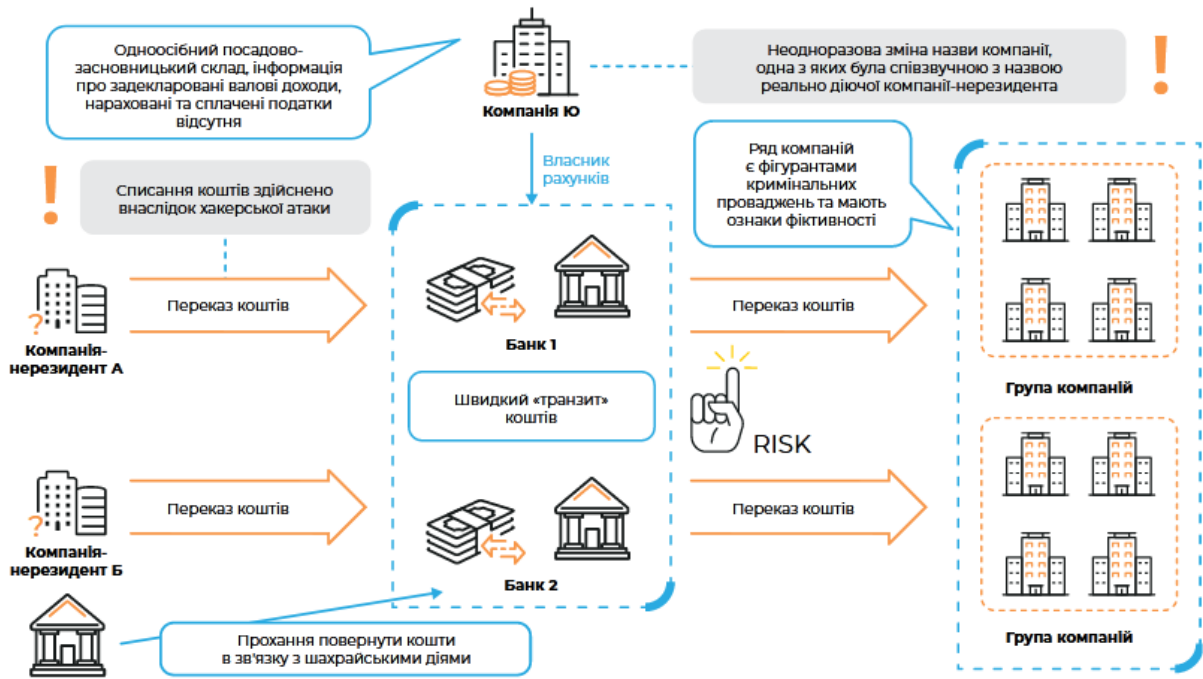

Рис. Ж.1. Заволодіння коштами компаній-нерезидентів через хакерську атаку [50]

Аналіз нормативно-правового регулювання до організації первинного фінансового моніторингу в банках України

Назва нормативно-правового документу та джерело	Основні положення та характеристика нормативних вимог
1	2
Кодекс України про адміністративні правопорушення [1]	Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України.
Кримінальний кодекс України [2]	Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, доквілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.
Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [3]	Цей Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.
Закон України «Про банки і банківську діяльність» [4]	Цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків.
Закон України «Про Національний банк України» [5]	Національний банк є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і закріплено за ним на праві господарського відання.
Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» [6]	Стратегія забезпечення державної безпеки визначає реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, є основою для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки.
Постанова Правління НБУ «Про затвердження Постанови Правління НБУ про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань	Ці Положення розроблено відповідно до статті 7 Закону України «Про Національний банк України», статті 63 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 18 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню
реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [7]	розповсюдження зброї масового знищення», статті 11 Закону України «Про валюту і валютні операції», Закону України «Про санкції», з метою встановлення порядку організації та здійснення Національним банком України нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, валютного нагляду, нагляду за дотриманням вимог нормативно-правових актів Національного банку, якими запроваджені обмеження щодо проведення операцій, які мають на меті порушують, сприяють або можуть сприяти уникненню/порушенню обмежень, установлених персональними спеціальними економічними та іншими обмежувальними заходами (санкціями).
Постанова Правління НБУ «Про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [8]	Вимоги цього Положення поширюються на страховиків (перестраховиків), страхових (перестрахових) брокерів, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу); платіжні організації, учасників чи членів платіжних систем, які надають фінансові послуги на підставі відповідних ліцензій чи реєстраційних документів; операторів поштового зв'язку; інші установи, які надають послуги з переказу коштів та здійснення валютних операцій; філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України, інших юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.
Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України» [9]	Національний банк є економічно самостійним органом, який здійснює витрати за рахунок власних доходів, а у визначених цим Законом випадках – також за рахунок коштів Державного бюджету України.
Постанова Кабінету міністрів України і Національний банк України «Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)» [10]	Програма дієвого запровадження заходів проти відмивання грошей повинна передбачати зростання багатосторонньої діяльності і правової взаємодопомоги у ході розслідувань і карного переслідування у справах з відмивання грошей, а також у процесах екстрадиції у зв'язку з відмиванням грошей, коли це можливо.
Рекомендації FATF «Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення» [11]	Рекомендації FATF представляють вичерпну та послідовну систему заходів, які повинні бути імplementовані країнами з метою боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.
Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року» [12]	Відмивання злочинних доходів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення на сьогодні є одними з найбільших загроз як в Україні, так і в інших державах. Легалізовані злочинні кошти є для злочинних організацій та осіб, які вчиняють злочини, ресурсами для скоєння нових злочинів та ухилення від відповідальності за їх вчинення.
Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» [13]	Є основним правовим інструментом запобігання використанню фінансової системи Союзу для цілей відмивання грошей та фінансування тероризму.
Регламент (EU) «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази» [14]	Міжнародне співробітництво в рамках Міжнародної групи з протидії відмиванню брудлих грошей (ФАТФ) та глобальна імplementація її рекомендацій спрямовані на запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в рамках грошових переказів.